

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

DALINĖ NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. rugpjūčio 25 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, G. S. (pranešėjas) ir Antano Simišio (kolegijos pirmininkas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinės bylos dalį pagal ieškovų R. A., A. B., Š. G., D. J. ir N. J., Ž. J. ir R. J., V. K., A. K. ir S. G.-K., T. P., L. L. ir Ž. L., K. P., R. R. ir S. R., V. S., R. V., M. V. ir R. V., G. Z. bei G. K. ir atsakovo „Luminor Bank AS“, veikiančio per „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyrių, kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovų R. A., E. B., A. B., Š. G., D. J. ir N. J., Ž. J. ir R. J., V. K., A. K. ir S. G.-K., T. P., L. L. ir Ž. L., K. P., G. S., R. R. ir S. R., V. S., S. T., R. V., M. V. ir R. V. bei G. Z. ieškinį atsakovui „Luminor Bank AS“, veikiančiam per „Luminor banko AS“ Lietuvos skyrių, dėl sutarčių modifikavimo ir pripažinimo, kad atsakovas pažeidžia sutarties sąlygas dėl įmokų skaičiavimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinės bylos dalyje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių vartotojų apsaugą nuo nesąžiningų sąlygų sutartyse dėl kredito užsienio valiuta, neigiamų palūkanų taikymą kreditavimo sutartyse, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovai prašė modifikuoti su „Nordea“ banku (jo teisių perėmėjas, susijungus „Nordea“ ir DNB bankams – bankas „Luminor Bank AS“, veikiantis per „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyrių) (toliau – ir bankas „Luminor Bank AS“) sudarytas kreditavimo sutartis, t. y. pakeisti nuo jų sudarymo dienos: valiutą iš Šveicarijos frankų (CHF) pakeisti į eurus (Eur) paskolos išdavimo dienos kursu, o bazinę palūkanų normą pakeisti iš LIBOR CHF į LIBOR Eur; visas įmokas (kiekvieną įmoką), kurias atliko ieškovai Šveicarijos frankų valiuta paskolai grąžinti (skolai palūkanoms mokėti), perskaičiuoti į Eur kiekvienos tokios įmokos mokėjimo dienos kursu; pripažinti, kad atsakovas pažeidžia su ieškovo sudarytas sutartis, netinkamai skaičiuodamas įmokas (neskaičiuodamas neigiamų palūkanų), ir įpareigoti perskaičiuoti buvusias įmokas bei ateityje skaičiuoti įmokas pagal sutarties sąlygas, t. y. atsižvelgti į neigiamas palūkanas; priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovai nurodė, kad jie sudarė sutartis su atsakovu dėl paskolų Šveicarijos frankais, pasiskolino iš atsakovo Šveicarijos frankų valiuta (pirminė paskola) arba konvertavo turėtas paskolas eurai ir litais, arba refinansavo paskolas, turėtas kituose bankuose, ne Šveicarijos frankų valiuta. Atsakovas paskolas Šveicarijos frankais reklamavo kaip tinkamą pasirinkimą nenorintiems rizikuoti ir kaip istoriškai gerą pasirinkimą besiskolinantiems. Ieškovams 2015 metais pradėjus tikrinti informaciją, pasirodė, kad šie teiginiai neatitiko 2008 metų faktinių aplinkybių ir buvo akivaizdžiai klaidinantys. Šveicarijos franko ir euro kursas nuo 2008 m. kovo 3 d. iki 2017 m. kovo 3 d. pakilo nuo 0,6334 iki 0,9368 (padidėjo 47 proc.); tiek pat, skaičiuojant eurai, padidėjo vartotojų pagrindinė skola ir nuo jos skaičiuojamos palūkanos. Be to, bankas nuskačiuoja iš ieškovų sąskaitų didesnes įmokų sumas, nei nustatyta sutartyse. Banko ir vartotojų sudarytose sutartyse nustatyta, kad kas mėnesį yra grąžinama bendra suma, susidedanti iš grąžinamos kredito dalies ir priskaičiuotų palūkanų (grąžinama matematinė suma). Nesant jokio pagrindo nei pagal sutartį, nei pagal įstatymą, bankas vienašališkai nusprendė, kad tuo atveju, kai maržos ir bazinės palūkanų normos suma yra neigiamas skaičius, palūkanos yra neskaičiuojamos (prilyginamos nuliui), o kas mėnesį mokama suma yra lygi grąžinamai kredito daliai.
4. Ieškovų teigimu, atsakovas, išduodamas ieškovo paskolas Šveicarijos frankais, apgavo ieškovus (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.91 straipsnis). Apgaulė pasireiškė tiek tyliju (atsakovas neatkleidė esminės informacijos, kad prognozuojamas Šveicarijos franko kurso kilimas), tiek aktyviais veiksmais (atsakovo informacija reklamoje ir lankstinuke buvo priešinga realybei ir sudarė ieškovo klaidingą įspūdį, kad Šveicarijos franko kursas yra stabilus, o paskolos Šveicarijos frankais yra tinkamos nenorintiems rizikuoti). Atsakovo banko reklama atitiko klaidinančios reklamos kriterijus (CK 6.301 straipsnis). Taigi ieškovai, sudarydami sandorius, suklydo.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos ir kasacinio teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus apygardos teismas 2018 m. lapkričio 20 d. sprendimu ieškovų ieškinį atmetė.
6. Teismas nustatė, kad ieškovai sudarė būsto kreditavimo sutartis Šveicarijos frankų valiuta arba pakeitė anksčiau banke paimto būsto kredito litais ar eurai valiutą į Šveicarijos frankų valiutą, arba kito banko suteiktą kreditą refinansavo banke paimdami kreditą Šveicarijos frankais. Atskirai išskirtose ieškovų pasirašytose sąlygose nurodyta, kad visi sutarties, susitarimo punktai su ieškovo aptarti individualiai, visos sąlygos

jiems yra suprantamos ir aiškios, ieškovai su jomis sutiko, pasirašydami kreditavimo sutartis patvirtino, jog buvo informuoti apie galimą riziką dėl valiutos kursų svyravimų, suprato, kad už šią riziką bankas nėra atsakingas. Ieškovai, pasirašydami papildomus susitarimus, patvirtino, kad kreditavimo sutarties paketiniai buvo sudaryti jų iniciatyva, su visomis sąlygomis jie susipažino iki susitarimų sudarymo.

7. Teismo vertinimu, aplinkybė, kad patys ieškovai inicijavo papildomų susitarimų pasirašymą, patvirtina, kad jie turėjo suvokti ir suvokė valiutos kurso svyravimo riziką. Dėl to teismas nusprendė, kad ieškovams kreditavimo sutarčių ir papildomų susitarimų sudarymo metu buvo suteikta esminė informacija apie galimą riziką dėl valiutų kursų svyravimo.
8. Teismas pažymėjo, kad banko reklaminio lankstinuko antrame lape buvo nurodytas aiškus išpėjimas apie galimus Šveicarijos franko valiutos kurso svyravimus, būtiną vartotojams įvertinti savo galimybes grąžinti kreditą tuo atveju, jei šis kursas pasikeistų dėl to atitinkamai ūgtelėtų mėnesinė kredito įmoka, taip pat norintiems apsisaugoti nuo palūkanų normos svyravimų ateityje rekomenduota rinktis fiksuotas kreditų Šveicarijos frankais palūkanas. Taigi, teismo vertinimu, reklaminame lankstiniuke yra pateikti aiškūs išpėjimai dėl galimo Šveicarijos franko kurso pasikeitimo, galimo mokamų palūkanų padidėjimo ir poreikio įvertinti valiutų kitimo riziką.
9. Dėl ieškovų nurodytų aplinkybių, kad pats bankas ir tarptautiniai ekspertai prognozavo Šveicarijos franko kurso kilimą, teismas pažymėjo, kad ieškovai turėjo galimybę susipažinti su įvairiuose šaltiniuose pateikta informacija apie Šveicarijos franko kurso svyravimą ir galimą Šveicarijos franko valiutos pokyčių riziką. Šią informaciją surasti ir su ja susipažinti viešoje erdvėje ieškovai turėjo galimybę ir iki sprendimo dėl kreditavimo sutarčių sudarymo ir papildomų susitarimų priėmimo.
10. Teismas nustatė, kad kreditavimo sutarčių ir papildomų susitarimų sudarymo metu dauguma ieškovų turėjo aukštąjį išsilavinimą, darbo patirties, ėjo vadovaujamas pareigas. Tai reiškia, kad kreditavimo sutarčių sudarymo metu ieškovai atitiko vidutiniškai protingo ir apdairaus asmens standartą, o kai kurie jį viršijo. Vadinas, ieškovai turėjo ir galėjo suvokti, kad bet kokios valiutos stabilumas priklauso nuo įvairių sąlygų ir jis gali bet kada pasikeisti, o suteiktas kreditas yra susijęs su atitinkama rizika.
11. Teismas pripažino, kad ieškovai neįrodė, jog atsakovas savo veiksmais tyčia siekė suklaidinti, apgauti ieškovus, įtikinti juos sudaryti kreditavimo sutartis ir papildomus susitarimus, sąmoningai nuslėpdamas itin reikšmingą informaciją, ir būtent tai lėmė ieškovų apsisprendimą sudaryti ginčo sutartis ir susitarimus. Kreditavimo sutartys ir papildomi susitarimai negali būti vertinami kaip sudaryti apgaule vien dėl to, kad ieškovams atsirado neigiamų padarinių.
12. Teismas atmetė ieškovų argumentą, kad atsakovas nepagrįstai atsisakė skaičiuoti neigiamas palūkanas. Be kita ko, teismas nurodė, kad kreditavimo santykiai yra atlygintiniai, kredito gavėjui tenka pareiga mokėti palūkanas už suteiktą kreditą. Palūkanų mokėjimas pagal kreditavimo sutartį užtikrina kreditavimo sutarties atlygintinumo kreditoriaus naudai principą, todėl situacija, kad bankas būtų įpareigotas mokėti ieškovams už banko suteiktus pinigus, yra nesuderinama su logika ir protingumo kriterijumi. Tenkinant ieškovų prašymą pripažinti, kad atsakovas pažeidžia su ieškovais sudarytas sutartis netinkamai skaičiuodamas įmokas, t. y. neskaičiuodamas neigiamų palūkanų, bankui tektų pareiga už jo suteiktą paskolą mokėti ieškovams. Teismas atkreipė dėmesį, kad kreditavimo sutarties ir papildomų susitarimų nuostatos neįtvirtina banko pareigos mokėti palūkanas kredito gavėjui.
13. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovų apeliacinį skundą, 2020 m. gegužės 5 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2018 m. lapkričio 20 d. sprendimą paliko nepakeistą.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovų kasacinį skundą, 2021 m. balandžio 14 d. nutartimi panaikino Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gegužės 5 d. nutarties dalį, kuria atmesti ieškovų reikalavimai pripažinti, kad atsakovas pažeidžia su ieškovais sudarytas sutartis, netinkamai skaičiuodamas įmokas (neskačiuodamas neigiamų palūkanų), ir įpareigoti perskačiuoti buvusias bei ateityje skaičiuoti įmokas pagal sutarties sąlygas, t. y. atsižvelgti į neigiamas palūkanas, ir perdavė šią bylos dalį, taip pat bylos dalį dėl ieškovų ir atsakovo sudarytų ginčo vartojimo sutarčių sąlygų įvertinimo nesąžiningumo aspektu apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo; kitą nutarties dalį paliko nepakeistą.
15. Kasacinis teismas sutiko su apeliacinės instancijos teismo padaryta išvada, kad nors atsakovo pateikta informacija galbūt ir nėra visiškai išsami, tačiau [CK 1.91 straipsnio](#) kontekste ji vertintina kaip pakankama, kad ieškovai galėtų suprasti galimą Šveicarijos frankų valiutos kurso svyravimą ir dėl to galimą galutinės kredito kainos padidėjimą. Teismų nustatytos aplinkybės neteikia pagrindo daryti išvadą, kad atsakovas savo veiksmais tyčia siekė suklaidinti ieškovus, sąmoningai nuslėpė itin reikšmingą sutartims sudaryti informaciją ir būtent tai lėmė ieškovų apsisprendimą sudaryti ginčo sutartis, papildomus susitarimus.
16. Kasacinis teismas konstatavo, kad kreditavimo teisiniai santykiai savo esme yra atlygintiniai, o atlyginimas už naudojimąsi kreditoriaus perduotais pinigais mokamas palūkanų forma, tačiau [CK](#) įtvirtintas sutarties laisvės principas suteikia kreditavimo sutarties šalims teisę susitarti dėl neatlygintinio kredito suteikimo ar netgi dėl to, kad kreditorius mokėtų atlyginimą kredito gavėjui už jo naudojimąsi kreditoriaus suteiktais pinigais, bet toks susitarimas turi būti aiškiai išreikštas šalių sudarytoje sutartyje.
17. Ieškovai kreditavimo sutartis su atsakovu sudarė prisijungimo būdu pagal atsakovo iš anksto parengtas bendrąsias sutarčių sąlygas. Dėl to pagal [CK 6.193 straipsnio](#) 4 dalį, kai abejojama dėl sutarties sąlygų, jos aiškinamos tas sąlygas pasiūliusios šalies nenaudai ir jas priėmusios šalies naudai. Visais atvejais sutarties sąlygos turi būti aiškinamos vartotojų naudai ir sutartį prisijungimo būdu sudariusios šalies naudai.
18. Kadangi teismai, nepagrįstai nusprendę, kad neigiamos palūkanos apskritai negali būti taikomos, iš esmės netyrė ir nevertino pagal [CK 6.193 straipsnio](#) taisykles ieškovų ir atsakovo sudarytų kreditavimo sutarčių sąlygų, susijusių su palūkanų ir kredito įmokų apskaičiavimu ir mokėjimu, kasacinis teismas nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas, iš naujo nagrinėdamas bylos dalį dėl atsakovo įpareigojimo perskačiuoti įmokas, turi tirti ir įvertinti kreditavimo sutarčių, papildomų susitarimų sąlygas dėl įmokų skaičiavimo tvarkos, ar šalys aptarė sutartyse, papildomuose susitarimuose galimybę taikyti neigiamas palūkanas aritmetiškai jas sudedant su kredito įmokomis. Aiškinant šias sutarčių sąlygas pagal [CK 6.193](#) straipsnyje įtvirtintas taisykles, būtina atsižvelgti į tai, ar kreditavimo sutarčių sudarymo metu šalys aptarė tokią situaciją, kokia susidarė nagrinėjamoje byloje, ar šalys sutarčių, papildomų susitarimų sudarymo metu galėjo nustatyti neigiamų palūkanų egzistavimo finansų rinkose galimybę.
19. Kasacinis teismas pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismas, ieškovų su atsakovu sudarytas kreditavimo sutartis (susitarimus) kvalifikavęs kaip vartojimo sutartis, jų visiškai *ex officio* (pagal pareigas) nevertino nesąžiningumo aspektu. Pagal kasacinio teismo praktiką teismas *ex officio* turi kvalifikuoti vartojimo sutartis ir atlikti tokių sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolę pagal [CK 6.228⁴](#) straipsnio 2 dalyje (iki 2014 m. birželio 13 d. galiojusio [CK 6.188 straipsnio](#) 2 dalyje) išdėstytus kriterijus.
20. Kasacinis teismas, remdamasis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ir ESTT, Teisingumo Teismas) praktika, nurodė, kad ginčo sutarčių sąlygos, pagal kurias užsienio valiuta išreikšta paskola turi būti grąžinta šia valiuta, turi būti vertinamos kaip pagrindinės sutarties dalyką nustatančios sąlygos [CK 6.188](#) straipsnio 5 dalies prasme ir šios sąlygos sąžiningumo aspektu turi būti vertinamos, tik jeigu jos nėra aiškiai ir suprantamai išreikštos. Vertinant, ar jos išreikštos aiškiai ir suprantamai, atsižvelgtina į ESTT jurisprudencijoje nurodytus kriterijus (ESTT 2017 m. rugsėjo 20 d. sprendimas byloje *Andriciuc ir kt., C-186/16*). Jeigu bylą nagrinėjančio teismo būtų pripažinta, kad šios sąlygos nėra aiškiai ir suprantamai išreikštos, bylą nagrinėjantis teismas, atsižvelgdamas į visas bylos aplinkybes ir, be kita ko, į banko patirtį ir žinias, kiek tai susiję su valiutos keitimo kurso galimu svyravimu ir kreditavimo sutarties sudarymo užsienio valiuta rizika, turi įvertinti, ar laikytasi sąžiningumo reikalavimo, ar yra ryški teisių ir pareigų neatitiktis ([CK 6.228⁴](#) straipsnio 2 dalis ([CK 6.188 straipsnio](#) 2 dalis)).

21. Pagal CK 6.228⁴ straipsnio 8 dalį (iki 2014 m. birželio 13 d. galiojusio CK 6.188 straipsnio 6 dalį), kai teismas sutarties sąlygą (sąlygas) pripažįsta nesąžininga (nesąžiningomis), ši sąlyga (šios sąlygos) negalioja nuo sutarties sudarymo, o likusios sutarties sąlygos šalims lieka privalomos, jeigu toliau vykdyti sutartį galima panaikinus nesąžiningas sąlygas. Teismas nesąžiningą sąlygą gali naikinti tik tuo atveju, jei sutartis, panaikinus sąlygą, liktų galioti, nepraradusi prasmės. Jei nacionalinis teismas, atlikęs vertinimą, padaro išvadą, kad panaikinti sąlygos, nepakeičiant jos kita, negalima, iš esmės jis turi pripažinti negaliojančia visą sutartį ir taikyti restituciją. Tačiau teismas, prieš sprenddamas dėl visos sutarties pripažinimo negaliojančia, turi įvertinti, ar toks pripažinimas negaliojančia nesukels pemelyg neigiamas pasekmes vartotojui. Esant teigiamam atsakymui į šį klausimą, teismas turi atsizvelgti į vartotojo nuomonę ir, jam nepageidaujant tokių pasekmių, spręsti dėl galimybės pakeisti nesąžiningą sąlygą dispozityviaja vidaus teisės nuostata arba atitinkamu šalių bendru sutarimu taikoma nuostata.
22. Teismų nustatyta aplinkybė, kad ieškovai buvo informuoti atsakovo apie Šveicarijos frankų valiutos kurso pasikeitimo riziką ir kad nėra pagrindo konstatuoti atsakovo apgaulės ieškovų atžvilgiu atskleidžiant šią riziką, savaime nereikia, kad atsakovas tinkamai atliko jam įstatymo nustatytas pareigas vartotojui perduoti visą informaciją, kuri gali turėti įtakos ieškovų įsipareigojimų apimčiai ir leistų įvertinti, be kita ko, visą kredito kainą. Byloje būtina tirti ir vertinti, ar ginčo kreditavimo sutarčių (susitarimų) sudarymo metu atsakovui, kaip profesionaliam finansų rinkos dalyviui, buvo žinoma ir (ar) galėjo būti žinoma, jog Šveicarijos frankų valiuta gali taip smarkiai pabrangti euro atžvilgiu, kaip įvyko nagrinėjamos bylos atveju. Šių aplinkybių įrodinėjimo našta tenka atsakovui.
23. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovų apeliacinį skundą, 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimu paliko nepakeistą Vilniaus apygardos teismo 2018 m. lapkričio 20 d. sprendimo dalį dėl ieškovų reikalavimo įpareigoti banką perskačiuoti įmokas atsizvelgiant į neigiamas palūkanas, kitą sprendimo dalį panaikino ir priėmė naują sprendimą ieškovų ieškinį tenkinti iš dalies – modifikavo ieškovų ir atsakovo sudarytas sutartis, t. y. pakeitė nuo jų sudarymo dienos valiutą iš Šveicarijos frankų į eurus paskolos išdavimo dienos kursu, o bazinę palūkanų normą pakeitė iš LIBOR CHF į EURIBOR.
24. Teisėjų kolegija konstatavo, kad neigiamų palūkanų atsiradimo teorinė galimybė sutarčių sudarymo metu galėjo būti numatyta, kadangi toks reiškinys istoriškai jau buvo žinomas, be to, buvo analizuojamas ekonomikos mokslo doktrinoje, tačiau neįrodyta, kad tokią galimybę sutarčių sudarymo metu buvo galima analizuoti ne tik teoriniu lygmeniu (istoriniu aspektu), bet ir kaip realiai tikėtina, netrukus įvyksiantį reiškinį. Kitaip tariant, nors neigiamos palūkanos Šveicarijos frankams buvo taikomos 1972–1978 m., byloje neįrodyta, kad sutarčių sudarymo metu (2008 m.) neigiamų palūkanų Šveicarijos frankams taikymo galimybė finansų rinkose buvo vertinta kaip reali ar artėjanti, nėra įrodymų, kad finansų institucijos ruošėsi tokioms permainingoms.
25. Teisėjų kolegijos vertinimu, tam tikro reiškinio teorinė galimybė turi ne tik egzistuoti, bet ir būti pakankamai reali bei tikėtina, kad būtų galima konstatuoti sutarties šalis turėjus valią susitarti dėl tokių reiškinų pasekmių. Kita vertus, ypač reti, neįprasti reiškiniai, nors teoriškai ir gali įvykti, įprastai nėra tai, ko šalys tikisi, sudarydamos sutartį, todėl paprastai jos neturi valios susitarti dėl tokių reiškinų taikymo ir šalims tenkančių teisinių padarinių. Byloje atsakovo pateikta Vilniaus universiteto mokslininkės doc. dr. D. T. išvada patvirtina, kad 2014–2016 m. neigiamų palūkanų periodas yra netikėta ir nauja praktika visai finansų sistemai. Atsizvelgdama į tai, teisėjų kolegija nusprendė, kad subjektyvusis sutarčių aiškinimo metodas nagrinėjamoje byloje netaikytinas, nes, neigiamų palūkanų reiškiniui sutarčių sudarymo metu praktikoje neegzistavus, nėra įmanoma nustatyti, kokia sutarčių sudarymo metu buvo tikroji šalių valia šiuo klausimu.
26. Kasacinio teismo praktikoje laikomasi pozicijos, kad susitarimas dėl neigiamų palūkanų turi būti aiškiai išreikštas šalių sudarytoje sutartyje, be kita ko, būtina nustatyti, ar šalys, nustatydamos įmokų mokėjimų tvarką, susitarė aritmetiškai sudėti palūkanas ir kredito įmokas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-200-823/2021).
27. Teisėjų kolegija, įvertinusi sutarčių tekstus, pažymėjo, kad sutartyje įtvirtinta sąvoka – mokėjimo grafikas – suponuoja, kad šiame grafike turi būti nurodytos bendros, kiekvieną mėnesį grąžintinos kredito dalies ir priskaičiuotų palūkanų sumos, taigi, ir neigiamos palūkanos. Tačiau sąvoka „mokėjimų grafikas“ iš esmės yra aiškinamojo pobūdžio, tiesiogiai nekuria šalims teisių ir pareigų, kurios yra aiškiai išvardytos sutarčių bendrosios dalies 4.1 ir 5.2 punktuose, taip pat nepaneigia 8 punkte įtvirtintų palūkanų skaičiavimo taisyklų. Analizuojant sutartyje nustatytas šalių teises ir pareigas, matyti, kad palūkanų mokėjimo pareiga sutartyse nustatyta išimtinai tik kredito gavėjams. Teisėjų kolegijos vertinimu, sprendžiant dėl konkrečių šalių teisių ir pareigų, esminis dėmesys turėtų būti skiriamas sutarties dalyko analizei bei konkrečioms sutartyje įvardytoms šalių teisėms ir pareigoms, tačiau šiose nuostatose nėra nurodyta, kad tuo atveju, kai kintamoji palūkanų dalis tampa didesnė už maržą (bendra suma – neigiamas skaičius), bankas turi pareigą šia suma mažinti ir pačią kredito įmoką.
28. Teisėjų kolegijos vertinimu, taikant lingvistinį-sisteminį sutarties aiškinimo metodą, sutarties tekstas negali būti aiškinamas taip, kad būtų išvengta šalies laisva valia prisiimtų pareigų vykdymo, tačiau sutarties teksto aiškinimas taip pat negali lemti rezultato, kai, pakankamai aiškiai nesusitarus dėl tam tikros pareigos egzistavimo, ši vėliau atsiranda vien tik aiškinamosios sutartyje įtvirtintos sąvokos pagrindu.
29. Teisėjų kolegija, įvertinusi nurodytas aplinkybes, nusprendė, kad ieškovų ir atsakovo sudarytose sutartyse nėra aiškaus susitarimo, jog tuo atveju, kai maržos ir kintamųjų palūkanų suma yra neigiamas skaičius, šia dalimi yra mažinamos kredito gavėjų mokamos kredito įmokos, kitaip tariant, kredito davėjas moka kredito gavėjams neigiamą kintamosios palūkanų dalies ir maržos sumą. Todėl kolegija nusprendė palikti nepakeistą pirmosios instancijos teismo procesinio sprendimo dalį, kuria atmesti ieškovų reikalavimai dėl įpareigojimo perskačiuoti įmokas ir įpareigoti ateityje įmokas skaičiuoti pagal sutarties sąlygas, pakeičiant teismo sprendimo motyvus.
30. Teisėjų kolegija skaidrumo aspektu, atsizvelgdama į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimus, vertino pagrindinės vartojimo sutarčių sąlygos sąžiningumą: 1) ar pagal ESTT praktikoje pateiktus kriterijus, pagrindinė sutarties sąlyga sutarčių sudarymo metu buvo aiški ir suprantama vartotojams; 2) banko galimybės sutarčių sudarymo metu numatyti tokį smarkų Šveicarijos franko pabrangimą euro atžvilgiu.
31. Vertindama byloje esantį „Nordea“ banko lankstinuką apie paskolas Šveicarijos franko valiuta, kuris buvo pateiktas vartotojams prieš sudarant ginčo sutartis, teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad Šveicarijos franko ir lito valiutų kurso pokyčių nuo 2003 m. iki 2008 m. grafikas iš esmės nerodo žymaus Šveicarijos franko valiutos kurso svyravimo, kreivė yra labiau horizontali, o vizualiai atspindėtas kurso svyravimas – minimus. Lankstinuke pateiktas Šveicarijos franko ir lito kurso svyravimas ženkliai skiriasi nuo Lietuvos banko to paties laikotarpio tiems patiems duomenims atvaizduoti skirtą grafiko dėl „Nordea“ banko pasirinkto ženkliai stambesnio grafiko vaizdavimo mastelio. Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba taip pat nurodė, kad banko reklamoje naudotas CHF ir lito kurso kitimo grafikas nebuvo pakankamai vaizdus ir informatyvus, o iš pateiktos informacijos vartotojas negalėjo įvertinti nei prisiimamos rizikos masto, nei galimo jos poveikio finansinio įsipareigojimo vykdymui. Kitos informacijos, kurią bankas būtų suteikęs vartotojams dėl ginčo sutarčių pagrindinės sąlygos galimų pasekmių, byloje nepateikta.
32. Teisėjų kolegija nustatė, kad į bylą pateiktoje ištraukoje su vertimu į lietuvių kalbą iš 2007 m. Europos ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos leidinio, skirto Šveicarijos ekonominei padėčiai aptarti, buvo rekomenduojama finansų institucijoms ruošti galimam staigiam Šveicarijos franko vertės padidėjimui, į bylą pateiktoje „Nordea“ grupės parengtoje valiutų kursų apžvalgoje ir prognozoje 2007–2008 m. buvo prognozuojamas Šveicarijos franko brangimas euro atžvilgiu.
33. Teisėjų kolegija, atsizvelgdama į byloje esančius duomenis, taip pat į ESTT praktikoje suformuluotus vartojimo sutarties sąlygos skaidrumo reikalavimo kriterijus, nusprendė, kad pagrindinės ginčo sutarčių sąlygos vartotojams nebuvo išreikštos pakankamai aiškiai ir suprantamai, t. y. vartotojai iš pateiktos apibendrinto pobūdžio informacijos negalėjo spręsti dėl jiems tenkančių konkrečių ekonominių padarinių bei bendros

kredito kainos pagrindinės sutarties sąlygos, taip pat negalėjo įvertinti, kaip ir kokių mastu priklausomai nuo valiutos kurso svyravimo gali keistis jų mokamos kredito įmokos. Bankas, siekdamas įgyvendinti informavimo pareigą, negali vartotojams pateikti tik apibendrinto pobūdžio teiginio apie valiutų kursų svyravimo riziką, tai iš esmės yra savaime žinoma daugeliui žmonių, konkrečiais pavyzdžiais nepaaiškinęs, kokias konkrečias pasekmes (įmokų pasikeitimus) valiutos kurso svyravimas gali sukelti.

34. Teisėjų kolegijos vertinimu, siekiant, kad tokios pagrindinės sutarčių sąlygos būtų aiškos ir suprantamos vartotojams, yra būtina pateikti artimiausias valiutos kurso svyravimo prognozes ir paaiškinti, kokį poveikį konkretus prognozuojamas valiutos kurso kitimas turėtų konkrečioms vartotojų mokamoms kredito įmokoms. Aiškumą dėl pagrindinės sutarties sąlygos pasekmių leidžia pasiekti finansų įstaigos sumodeliuoti galimi palankūs ir nepalankūs vartotojams valiutos kurso svyravimo scenarijai, pavyzdžiui, pateikiant informaciją vartotojams, kaip keistųsi būsimos konkrečios vartotojo kredito įmokos valiutai tam tikru mastu atpigus, taip pat – kokios konkrečios įmokos susidarytų susiklosčius vartotojui nepalankiam scenarijui, t. y. užsienio valiutai smarkiai pabrangus. Byloje nepateikta duomenų, kad bankas pateikė tokią informaciją, kuri leistų numatyti ir suprasti konkrečias galimas valiutos kurso svyravimo, kurį bankas pagal byloje esančius įrodymus galėjo ir turėjo numatyti, pasekmes ir šio reiškinio įtaką vartotojų mokamų kredito įmokų dydžiui bei bendrai paskolos kainai.
35. Teisėjų kolegija konstatavo, kad net jei bankas ir negalėjo numatyti būsimos pabrangimo masto bei apie tokį nepalankų scenarijų informuoti vartotojų, bankas, laikydamasis skaidrumo reikalavimo, turėjo suteikti informaciją apie tikėtinas valiutų svyravimo prognozes, kurios jam turėjo būti žinomos iš 2007 m. Europos ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos leidinio, skirto Šveicarijos ekonominei padėčiai aptarti, taip pat ir iš „Nordea“ grupės valiutų kursų apžvalgos bei prognozės 2007-2008 m., tačiau bankas tokios informacijos vartotojams nepateikė. Taigi bankas nesuteikė vartotojams konkrečios informacijos ne tik apie tokį staigų ir didelį, kaip atsitiko nagrinėjamos bylos atveju, Šveicarijos franko galimą pabrangimą, bet neišaiškino ir apie galimus menkesnius Šveicarijos franko valiutos kurso svyravimus ir to pasekmes vartotojams, todėl vien jau šiuo aspektu pagrindinės sutarčių sąlygos negali būti pripažįstamos kaip aiškos ir suprantamos vidutiniam vartotojui. Be to, ieškovo pateikti moksliniai straipsniai pagrindžia, kad Šveicarijos frankas smarkiai brangsta finansinių neramumų laikotarpiu, krizių atvejais, todėl bankas, kaip finansų rinkos profesionalas, gali įvertinti istorines valiutos kurso svyravimo tendencijas ir modeliuoti ateities scenarijus.
36. Teisėjų kolegijos vertinimu, neskaidrios pagrindinės ginčo sutarčių sąlygos sukūrė šalių teisių ir pareigų neatitiktį vartotojų nenaudai. Byloje neginčijama aplinkybė, jog Šveicarijos franko ir euro kursas nuo 2008 m. kovo 3 d. iki 2017 m. kovo 3 d. pakilo nuo 0,6334 iki 0,9368, t. y. padidėjo 47 proc., o tai reiškia, kad tiek pat, skaičiuojant eurus, padidėjo vartotojų pagrindinė skola ir nuo jos skaičiuojamos palūkanos.
37. Nors ESTT formuoja praktiką, jog nesąžiningą sutarties sąlygą galima keisti tik dispozityvia nacionalinės teisės norma arba šalių sutarimu pasiekti naują sutarties sąlygą, tačiau, teisėjų kolegijos vertinimu, nesąžiningos sutarties sąlygos pakeitimas pagal ieškovo reikalavimą nesukliudys pasiekti 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos Direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (toliau – Direktyva 93/13/EEB) siekiamų tikslų.
38. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, apeliacinės instancijos teismui pasiūlius ieškovams pateikti nuomonę dėl galimo restitucijos taikymo byloje, šalims pateikti variantus, kaip ginčo sutarčių keitimo atveju, turėtų būti keičiamos pagrindinės sutarties nuostatos, ieškovai nurodė prašantys teismo ginčo sutarčių pagrindines sąlygas pakeisti jų siūlomų ieškinyje nurodytu būdu – pakeisti kreditavimo sutarčių valiutą į eurus kredito išdavimo dieną buvusiu Šveicarijos franko ir euro kursu, o bazinę palūkanų normą pakeisti iš LIBOR CHF į EURIBOR, pateikė skaičiavimų dėl kiekvieno iš jų kredito sumos eurus kredito išdavimo dieną. Atsakovas alternatyvių siūlymų neteikė, neginčijo ieškovo pateiktų skaičiavimų.
39. Atsižvelgdama į tai bei vadovaudamasi teisingumo, protingumo bei sąžiningumo principais, teisėjų kolegija nusprendė tenkinti ieškovo reikalavimą pakeisti kreditavimo sutartis. Atsižvelgdama į konkrečias kiekvienos sutarties sąlygas nuo sutarčių sudarymo momento pakeitė kreditavimo sutarčių ir jų papildomų susitarimų, kuriais padidintos kredito sumos ir (arba) negrąžintos kredito sumos konvertuotas iš eurų / litų į Šveicarijos frankus, sąlygas – pagal kredito išdavimo dieną buvusį euro ir Šveicarijos franko kursą pakeitė kredito valiutą, kredito sumas, negrąžinto kredito sumas į eurus, fiksuotą palūkanų normą į eurus, bazinę palūkanų normą iš LIBOR CHF į EURIBOR.
40. Pakeitusi nesąžiningas pagrindines sutarčių sąlygas nuo sutarčių sudarymo dienos, teisėjų kolegija įpareigojo atsakovą perskaičiuoti ieškovo atliktas įmokas Šveicarijos frankais įmokos mokėjimo dieną buvusiu Šveicarijos franko ir euro kursu ir nustatyti ieškovo kredito likutį.

III. Kasacinių skundų ir atsiliepimų į juos teisiniai argumentai

41. Kasaciniu skundu atsakovas prašo kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo; panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimo dalį, kuria patenkinti ieškovo reikalavimai, ir išspręsti klausimą iš esmės – ieškovo ieškinį atmesti visa apimtimi; priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 41.1. Kasacinis teismas turėtų kreiptis dėl prejudicinio sprendimo šiais klausimais:
- 41.1.1. Ar Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalies nuostatų prasme, yra laikoma, kad dėl kreditavimo sutarties sąlygos dėl kredito suteikimo užsienio valiuta nebuvo atskirai derėtasi, kai kreditavimo sutartyje yra nurodytas, pirma, valiutų, kuriomis gali būti suteikiamas kreditas, sąrašas, o šiame sąrašas yra atskirai pažymėtas vartotojo pasirinkimas imti kreditą užsienio valiuta, ir, antra, vartotojo patvirtinimas, kad vartotojas buvo informuotas apie galimą riziką dėl valiutos kursų svyravimų, suprantą, kad už šią riziką kreditą suteikianti kredito įstaiga nėra atsakinga ir kad vartotojas ateityje nereikš dėl to jokių pretenzijų šiai kredito įstaigai?
- 41.1.2. Ar Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalies nuostatų prasme, yra laikoma, kad dėl kreditavimo sutarties sąlygos dėl kredito suteikimo užsienio valiuta nebuvo atskirai derėtasi, kai kreditavimo sutartis dėl kredito ėmimo užsienio valiuta yra sudaryta vartotojo iniciatyva šiam vartotojui refinansuojant ankstesnį kreditą kita nei užsienio valiuta kredito valiuta ir kai kreditavimo sutartyje dėl ankstesnio kredito refinansavimo yra nurodyta, pirma, valiutų, kuriomis gali būti suteikiamas kreditas, sąrašas, o šiame sąrašas yra atskirai pažymėtas vartotojo pasirinkimas imti kreditą užsienio valiuta, ir, antra, vartotojo patvirtinimas, kad vartotojas buvo informuotas apie galimą riziką dėl valiutos kursų svyravimų, suprantą, kad už šią riziką kreditą suteikianti kredito įstaiga nėra atsakinga ir kad vartotojas ateityje nereikš dėl to jokių pretenzijų šiai kredito įstaigai?
- 41.1.3. Ar Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalies nuostatų prasme, yra laikoma, kad dėl kreditavimo sutarties sąlygos dėl kredito suteikimo užsienio valiuta nebuvo atskirai derėtasi, kai vartotojo iniciatyva buvo sudarytas kreditavimo sutarties pakeitimas pakeičiant kredito valiutą į užsienio valiutą ir kai kreditavimo sutartyje yra nurodytas, pirma, valiutų, kuriomis gali būti suteikiamas kreditas, sąrašas, o šiame sąrašas yra atskirai pažymėtas vartotojo pasirinkimas imti kreditą užsienio valiuta, ir, antra, vartotojo patvirtinimas, kad vartotojas buvo informuotas apie galimą riziką dėl valiutos kursų svyravimų, suprantą, kad už šią riziką kreditą suteikianti kredito įstaiga nėra atsakinga, ir kad vartotojas ateityje nereikš dėl to jokių pretenzijų šiai kredito įstaigai?
- 41.2. Apeliacinės instancijos teismas padarė šurkštų Direktyvos 93/13/EEB 1 straipsnio 2 dalies pažeidimą, nes nesąžiningomis pripažino kreditavimo sutarčių sąlygas, kurios atspindi [CK](#) nuostatas ir nepatenka į Direktyvos 93/13/EEB taikymo sritį. Ginčo kreditavimo sutarčių sąlygos, kuriomis sutarta, kad kreditas yra suteikiamas Lietuvos Respublikoje teisėtaatsiskaitymo valiuta, t. y. Šveicarijos frankais, ir kad kreditas turi būti grąžinamas būtent šia valiuta, atspindi [CK 6.36 straipsnio](#) 1 dalies ir 6.881 straipsnio 1 dalies nuostatas, kurios įtvirtina privalomą pareigą kreditavimo sutarties šalims joje įtvirtinti valiutą, kuria yra suteikiamas kreditas, ir įpareigoja kredito gavėją grąžinti gautą kreditą ta valiuta, kuria kreditas buvo suteiktas, jeigu kreditavimo sutartyje nėra sutarta kitaip. ESTT

praktikoje taip pat nurodoma, kad Direktyvos 93/13/EEB 1 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, tačiau kuri atspindi nuostatą, pagal nacionalinę teisę taikomą susitariančiosioms šalims, jeigu nebuvo susitarta kitaip, nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį (ESTT 2020 m. liepos 9 d. sprendimas *NG ir OH prieš SCBanca Transilvania SA*, C-81/19, 37 punktas).

41.3. Teismas nesilaikė Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalyje ir [CK](#) 6.188 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos pareigos nustatyti individualių ginčo sutarčių sąlygų įvertinimą, t. y. nenagrinėjo, ar ginčo kreditavimo sutarčių sąlygos dėl kredito suteikimo Šveicarijos frankais buvo individualiai aptartos su ieškovais. Atsižvelgiant į ESTT praktiką, aiškinat Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalį, 4 straipsnio 2 dalį ir dvyliką konstatuojamąją dalį, kasacinio teismo praktiką, aiškinant iki 2014 m. birželio 13 d. galiojusį [CK](#) 6.188 straipsnį ir šiuo metu galiojantį [CK](#) 6.228⁴ straipsnį, vartojimo sutarčių sąlygos gali būti pripažintos nesąžiningomis tik tuo atveju, jeigu jos nebuvo individualiai aptartos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-222-403/2020](#); ESTT 2017 m. rugsėjo 20 d. sprendimas *Andriciuc ir kt. prieš Banca Romaneasca SA*, C-186/16). Kitaip tariant, teismams yra įtvirtinta pareiga nustatyti ar vartojimo sutarčių sąlygos buvo aptartos individualiai, o nustatius individualių jų aptariną teismams nėra suteikta teisė pripažinti vartojimo sąlygas nesąžiningomis.

41.4. Teismas, pripažinęs ginčo kreditavimo sutarčių nuostatas nesąžiningomis, nors sąlygos buvo individualiai aptartos su kiekvienu iš ieškovų, t. y. ieškovai galėjo daryti įtaką tokių sąlygų turiniui, pažeidė Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalies ir [CK](#) 6.188 straipsnio 2 ir 4 dalies nuostatas. Priešingai nei nustatė teismas, pagal kreditavimo sutarčių sąlygas, ieškovai turėjo teisę keisti kreditavimo sutarčių sąlygas ir dėl jų derėtis, nes galėjo pasirinkti, kad kreditas būtų išduotas kita valiuta, t. y. litais, eurai arba JAV doleriais ir pasirinkti atitinkamai taikomą palūkanų normą. Ieškovai keisti kreditavimo sutarčių sąlygas, t. y. pasirinkti kitą valiutą nei Šveicarijos frankas, nenorėjo patys, nes kreditas Šveicarijos frankų valiuta ginčo kreditavimo sutarčių sudarymo metu ieškovams buvo palankesnis. Ginčo kreditavimo sutarčių pakeitimuose nurodytos nuostatos taip pat patvirtina, kad pakeitimai dėl kredito valiutos keitimo iš litų ar eurų į Šveicarijos frankus buvo sudaryti pačių ieškovų iniciatyva. Analogiškai vertintini ir ieškovai, kurie refinansavo iš kitų bankų paimtus kreditus, nes, turėdami pasiėmę kituose bankuose kreditus kita valiuta, derybas dėl refinansavo inicijavo patys ir tiksliai to siekdami bei norėdami.

41.5. Teismas nepaisė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje suformuotų nurodymų ir išaiškinimų dėl bylos nagrinėjimo dalyko ir byloje vertintinų aplinkybių, todėl pažeidė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – [CPK](#)) 362 straipsnio 2 dalies nuostatas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas įpareigojo teismą, bylos dalį nagrinėjant iš naujo, vertinti aplinkybes dėl atsakovo žinojimo ir (ar) galėjimo žinoti dėl Šveicarijos frankų valiutos galimo smarkaus pabrangimo euro atžvilgiu. Tokiu būdu kasacinis teismas aiškiai apibrėžė bylos nagrinėjimo dalyką ir byloje nustatytinas bei vertintinas aplinkybes. Teismas nepaneigė atsakovo pateiktų Vilniaus universiteto ir Kauno technologijos universiteto mokslininkų mokslinių išvadų pagrįstumo ir iš esmės sutiko, kad atsakovas negalėjo numatyti tokio didelio įvykusio Šveicarijos franko valiutos pabrangimo. Tačiau teismas, nepaisydamas šios aplinkybės, vis tiek pripažino, jog atsakovas neatskleidė ieškovams būtinos informacijos. Teismas vertino, kad atsakovas pažeidė savo pareigas, nes: 1) neišaiškino net apie galimą neženklų 3,9 proc. Šveicarijos franko valiutos pabrangimą, todėl ieškovai apskritai negalėjo įvertinti valiutos svyravimo pasekmių; 2) nesudarė prognozių modelių, paremtų galimu neženklų 3,9 proc. Šveicarijos franko valiutos pabrangimu, ir nepateikė jų ieškovams. Taigi, teismas vertino aplinkybes, kurias kasacinis teismas buvo įvertinęs kaip nesudarancias pagrindo pripažinti ginčo kreditavimo sutarčių sąlygas nesąžiningomis. Be to, bylos įrodymai (kreditavimo sutarčių sąlygos, atsakovo su tripliku pateiktas apskaičiavimų teorinis modelis, banko reklaminė medžiaga) patvirtina kad papildomų aplinkybių apie galimą nežymų Šveicarijos franko kilimą atskleidimas nebūtų pakeitęs ieškovų, kaip vidutinio ir protingo vartotojo reikalavimą atitinkančių asmenų, sprendimo, nes bet koku atveju kreditas Šveicarijos franko valiuta yra palankesnis nei lito ar euro valiuta. Tai, kad ieškovai ilgą laiką, t. y. 7 metus iki pat 2015 m., toleravo Šveicarijos franko valiutos kurso svyravimo aplinkybę, parodo, jog ieškovai nežymius Šveicarijos franko valiutos kurso svyravimus ir su tuo susijusius įmokų padidėjimus faktiškai nelaikė ekonominiais padariniais, kurių jie nesitikėjo ir negalėjo numatyti sudarydami ginčo kreditavimo sutartis.

41.6. Teismas neturėjo teisės pakeisti ginčo kreditavimo sutarčių sąlygų, nes: 1) Lietuvos Respublikoje neegzistuoja dispozityvi teisės norma, kuri galėjo būti taikyta vietoje panaikintų sąlygų; 2) tokių sąlygų keitimas, remiantis bendraisiais teisės (teisingumo, sąžiningumo ir protingumo) principais, yra draudžiamas Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalies nuostatomis. ESTT yra nurodęs, kad Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama kaip leidžianti pripažinti negaliojančią vartojimo sutarties sąlygą pakeisti tik arba dispozityviąja nacionalinės teisės norma, arba tik bendru tokios sutarties šalių susitarimu nustatyta norma (ESTT 2014 m. balandžio 30 d. sprendimas byloje *K?slér ir K?slerné R?bai*, C-26/13, 85 punktas; 2019 m. kovo 26 d. sprendimas byloje *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-179/17, 64 punktas). Teismas, nenustatęs ginčiui aktualių dispozityviųjų teisės normų ar šalių susitarimo, neturėjo teisės keisti esminių sutarčių. Be to, teismas ne tik neteisėtai pakeitė ginčo sutarčių nuostatas, bet ir neįvykdė ESTT suformuotų įpareigojimų dėl bylos šalių informavimo. Teismas privalėjo: 1) informuoti ginčo šalis apie tai, kad teismas ketina pripažinti ginčo kreditavimo sutarčių sąlygas kaip nesąžiningas ir šiuo pagrindu jas panaikinti; ir 2) sudaryti sąlygas šalims pateikti poziciją ar jos sutinka, kad tokios sąlygos būtų panaikintos jų nepakeičiant dispozityviąja teisės norma, kadangi tokios nėra. ESTT 2013 m. vasario 21 d. sprendime byloje *Banif Plus Bank Zrt prieš Csaba Csipai ir Viktória Csipai*, C-472/11, nurodė, kad vartotojui suteikta galimybė pareikšti savo nuomonę taip pat atitinka nacionaliniam teismui tenkančią pareigą prireikus atsižvelgti į vartotojo išreikštą valią, kai pastarasis, nors ir žino, kad nesąžininga sąlyga neprivaloma, vis dėlto nurodo, jog prieštarauja tam, kad į ją nebūtų atsižvelgta, ir taip su aptariama sąlyga laisva valia aiškiai sutinka.

42. Ieškovai R. A., A. B., Š. G., D. J. ir N. J., Ž. J. ir R. J., V. K., A. K. ir S. G.-K., T. P., L. L. ir Ž. L., K. P., R. R. ir S. R., V. S., R. V., M. V. ir R. V., G. Z. ir G. K. atsiliepimu į atsakovo kasacinį skundą prašo skundą atmesti ir palikti nepakeistą Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimo dalį dėl sutarčių sąlygų modifikavimo ir įpareigojimo atsakovui perskačiuoti visas įmokas, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

42.1. Atsakovo prašymas kreiptis į ESTT dėlprejudicinio sprendimo nepagrįstas. Atsakovo keliamais klausimais ESTT yra pasisakęs, pvz., 2018 m. rugsėjo 20 d. sprendime *OTP Bank ir OTPFaktoring*, C-51/17, kuriame išaiškino, kad sutarties sąlyga, kuri susijusi su valiutos rizika, yra priskirtina direktyvos taikymo sričiai; be to, sąlygą dėl valiutos keitimo rizikos vartotojas turi ne tik suprasti formaliu juo ir gramatiniu požiūriu, bet ir suvokti jos konkretų turinį, kad vidutinis vartotojas, t. y. pakankamai informuotas ir protingai pastabus bei nuovokus vartotojas, galėtų žinoti ne tik apie nacionalinės valiutos nuvertėjimo užsienio valiutos, kuria buvo išduota paskola, atžvilgiu galimybę, bet ir įvertinti potencialiai dideles tokios sąlygos ekonomines pasekmes jo finansiniams įsipareigojimams.

42.2. Teismas laikėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimų dėl ginčo sutarčių sąlygų vertinimo ir įvertino ginčo sutarčių sąlygas sąžiningumo aspektu, pripažindamas jas nesąžiningomis, nustatęs, kad bankas neatskleidė visos turėtos informacijos vartotojams (ieškovams), todėl ieškovai negalėjo įvertinti sudaromų sandorių pasekmių. Bylos medžiaga paneigia atsakovo teiginius, kad ieškovai buvo supažindinti su galima rizika dėl valiutos svyravimų. Vienintelė informacija, kurią klientai gavo iš banko, – reklaminiai banko teiginiai (apie paskolos saugumą ir tinkamumą nenorintiems rizikuoti), kurie neatitiko tiesos kriterijaus.

42.3. Atsakovas nepagrįstai nurodo, kad teismas neturėjo teisės pakeisti ginčo kreditavimo sutarčių sąlygų. Atsakovas nepagrįstai remiasi ESTT išaiškinimais 2019 m. spalio 3 d. sprendime byloje *Dziubak prieš Raiffeisen Bank International AG*, C-260/18, kurioje ieškinio reikalavimas buvo sutartį pripažinti niekine, o šiuo atveju ieškovai prašo sutartį modifikuoti, paskolos valiutą pakeičiant iš Šveicarijos frankų į eurus, o bazinę palūkanų normą – iš LIBOR CHF į EURIBOR. Be to, akivaizdu, kad vien konstatavimas, jog ieškovų

teisės yra pažeistos, nėra pakankama ir tinkama satisfakcija.

- 42.4. Priešingai nei kasaciniame skunde nurodo atsakovas, pateikdamas klaidingus duomenis: 1) Šveicarijos franko kursas euro atžvilgiu kilo nuo pat ginčo sutarčių sudarymo, o ne tik 2015 m.; 2) kurso pasikeitimas pagal nurodytą atsakovo modelį būtų lėmęs paskolos likučio brangimą beveik 5000 Eur, todėl, priešingai nei teigia atsakovas, žinodamas tokius duomenis joks protingas vartotojas neimtų paskolos; 3) ieškovai iki 2016 m. nežinojo informacijos apie franko kurso kilimo prognozę, kurios atsakovas nebuvo atskleidęs, todėl neturėjo pagrindo reikšti pretenzijų dėl nesąžiningų banko veiksmų; 4) teismas pripažino, kad atsakovas pažeidė ieškovų teises nepateikdamas net konkrečiai turėtų prognozių apie menkesnius kurso svyravimus, atsakovas iškreipė teismo sprendimo turinį, teigdamas, jog teismas sutiko, kad atsakovas negalėjo numatyti tokio didelio įvykusio Šveicarijos franko valiutos pabrangimo; 5) atsakovas žinojo, galėjo prognozuoti ir numatyti kurso svyravimus, nes Šveicarijos franko kursas euro atžvilgiu kilo nuo pat ginčo sutarčių sudarymo metu (2008 m.) ir iki 2014 m. pabaigos ir pabrango 31 proc., tai, kad atsakovo lankstinuko (2003–2008 m. periodu) netinkamas mastelis vizualiai užmaskuoja kurso svyravimą nurodė ir Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, ir teismas skundžiamame sprendime.
43. Kasaciniu skundu ieškovai R. A., A. B., Š. G., D. J. ir N. J., Ž. J. ir R. J., V. K., A. K. ir S. G.-K., T. P., L. L. ir Ž. L., K. P., R. R. ir S. R., V. S., R. V., M. V. ir R. V., G. Z. ir G. K. prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimo dalį ir Vilniaus apygardos teismo 2018 m. lapkričio 20 d. sprendimo dalį, kuriomis atmetas ieškovų reikalavimas dėl įmokų skaičiavimo, ir dėl šios dalies priimti naują sprendimą – patenkinti ieškinio reikalavimą pripažinti, kad atsakovas pažeidžia su ieškovo sudarytas sutartis, netinkamai skaičiuodamas įmokas (neskačiuodamas neigiamų palūkanų), ir įpareigoti banką perskačiuoti buvusias įmokas bei atėityje skaičiuoti įmokas pagal sutarties sąlygas, t. y. atsižvelgti į neigiamas palūkanas; priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 43.1. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas įpareigojo išsiaiškinti, ar šalys sutarčių, papildomų susitarimų sudarymo metu galėjo nustatyti neigiamų palūkanų egzistavimo finansų rinkose galimybę. Nors teismas konstatavo, kad galimybė numatyti neigiamas Šveicarijos frankų palūkanas buvo, tačiau teismas papildomai ėmėsi vertinti ir pasisakė dėl tokios galimybės realizavimosi tikimybės. Taigi teismas nesivadovavo kasacinio teismo išaiškinimais, be to, pažeidė [CPK](#) 185 straipsnį, 270 straipsnio 4 dalies 2, 3 punktus, nemotyvavo, kodėl nesivadovavo ieškovų pateiktu moksliniu straipsniu, kuriame nurodoma, kad Šveicarijos frankams istoriškai buvo taikytos neigiamos palūkanos.
- 43.2. Kreditavimo sutarys, kuriose yra atsakovo pasiūlytos sąlygos dėl palūkanų ir mėnesinės įmokos skaičiavimo, akivaizdžiai yra rizikos sutartys. Abi šalys sudarytose sutartyse prisiėmė riziką, kad Šveicarijos frankų palūkanos gali mažėti ir net tapti neigiamos. Tik esant konkrečiai sutarties nuostatai, kad, bazinei palūkanų normai tapus neigiamai, jos dydis, skaičiuojant palūkanas, prilyginamas nuliui (taip yra atsitikę ir su vienu iš ieškovų keičiant sutartį), galima konstatuoti, jog šalys konkrečiai susitarė, kad bazinei palūkanų normai tapus neigiamai, palūkanų ir įmokų mokėjimo skaičiavimas yra kitoks, lyginant su tuo, kai bazinė palūkanų norma yra teigiama. Aiškinant priešingai reikštų, kad pažeidžiamas šalių lygiateisiškumas, pagerinama banko padėtis.
- 43.3. Teismas rėmėsi nenuosekliais atsakovo argumentais. Atsakovas ne kartą išsakė poziciją, kad neigiamos palūkanos yra netikėtas ir precedento neturintis reiškinys, kad tai prieštarauja paskolos esmei, kad paskola visada turi būti atlygintinė. Vis dėlto atsakovas ieškovams jau ir šiuo metu taiko neigiamas palūkanas, tačiau skirtingo dydžio. Kai bazinės palūkanos tampa neigiamos ir jų suma su marža tampa neigiamu skaičiumi, atsakovas vienašališkai mėnesinėms įmokoms skaičiuoti nustato neegzistuojančių (savo išgalvotą) bazinių palūkanų dydį, kad maržos ir bazinės palūkanų normos suma taptų lygi 0 proc. (nors sutartyje yra aiškiai nurodyta kokią bazinių palūkanų normą reikia taikyti).
- 43.4. Teismo vertinimas, kad neva šalys turėjo atskirai konkrečiai aptarti, kaip turėtų būti skaičiuojamos įmokos, palūkanoms tapus neigiamoms, prieštarauja [CK](#) 6.872 straipsnio nuostatai, kuria remiantis, jeigu šalys nėra susitarusios dėl palūkanų dydžio, o tuo metu vidutinė palūkanų norma būtų neigiama, šalims būtų taikoma neigiama palūkanų norma.
44. Atsakovas atsiliepiu į ieškovų kasacinį skundą prašo skundą atmesti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 44.1. Priešingai nei teigia ieškovai, teismas vadovavosi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartyje pateiktais išaiškinimais ir: 1) vertino, ar ginčo kreditavimo sutartyse yra aiškiai įtvirtintos nuostatos, įpareigojančios banką (kredito davėją) mokėti palūkanas ieškovams (kredito gavėjams), ir pagrįstai nustatė, kad tokių nuostatų kreditavimo sutartyse nėra; 2) vertino ir tinkamai nustatė, kad ginčo kreditavimo sutarčių sudarymo metu šalys neaptarė tokios situacijos, kokia susidarė nagrinėjamoje byloje, ir kad šalys sutarčių bei papildomų susitarimų sudarymo metu negalėjo nustatyti neigiamų palūkanų egzistavimo finansų rinkose galimybes.
- 44.2. Ieškovai neginėja teismo motyvų, kad šalys ginčo kreditavimo sutartyse aiškiai ir nedviprasmiškai nesusitarė dėl banko (kredito davėjo) pareigos mokėti palūkanas ieškovams (kredito gavėjams), kurie yra esminiai ir patvirtina ieškinio nepagrįstumą. Ginčo kreditavimo sutarčių sąlygos ir turinys parodo: 1) kad būtent ieškovams buvo priskirta pareiga grąžinti visą paimtą kreditą ir mokėti už jį palūkanas; taip pat buvo aiškiai įtvirtintas šalių susitarimas, jog ieškovų atliekamas palūkanų mokėjimas laikytinas atlygiu bankui už suteiktą galimybę naudotis banko suteiktu kreditu; 2) esminį susitarimų principą, kad banko ieškovams faktiškai suteiktas kreditas yra visuomet visa apimtimi grąžintina pinigų suma, neįtvirtinant jokių išimčių. Naujausioje kasacinio teismo praktikoje taip pat išaiškinta, kad kredito davėjo pareiga mokėti palūkanas kredito gavėjui (mažinti grąžintiną kredito dalį neigiamų palūkanų dalimi) gali atsirasti tik tuo atveju, jei šalys konkrečioje sutartyje dėl tokios kredito davėjo pareigos aiškiai ir nedviprasmiškai susitarė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-200-823/2021](#)).
- 44.3. Teismas pagrįstai nustatė, kad: 1) ieškovų ir banko sudarytose ginčo kreditavimo sutartyse nėra išreikšto susitarimo dėl to, kad bankas moka ieškovams atlyginimą už ieškovų naudojamąsi banko suteiktais pinigais; 2) bylos šalys ginčo kreditavimo sutartyse, papildomuose susitarimuose neaptarė galimybes taikyti neigiamas palūkanas aritmetiškai jas sudedant su kredito įmokomis; 3) ginčo kreditavimo sutarčių sudarymo metu bylos šalys neaptarė tokios situacijos, kokia susidarė nagrinėjamoje byloje, kadangi tokio poreikio nebuvo dėl aiškių ir objektyvių aplinkybių (neigiamų palūkanų neegzistavimas rinkoje) ir sutarčių sąlygų, nustatančių, kad suteiktas ieškovams ir jų faktiškai negrąžintas kreditas negali būti mažinamas; 4) bylos šalys ginčo kreditavimo sutarčių bei papildomų susitarimų sudarymo metu negalėjo nustatyti neigiamų palūkanų egzistavimo finansų rinkose galimybes.
- 44.4. Ieškovai nepagrįstai kreditavimo sutartis priskiria rizikos sutartims. Ginčijamoje sutartyse aiškiai atsispindėjo šalių susitarimas dėl sutarties atlygintinumo bei palūkanų mokėjimo tvarkos. Vien tai, kad kreditavimo sutartyse atlyginimas nustatytas nurodant kintamąjį palūkanų dydį bei jų mokėjimo terminą, savaime nepaneigia nei sutarties atlygintinumo fakto, nei to, kad šalys buvo susitarusios dėl konkretaus atlyginimo dydžio.
- 44.5. Ieškovai, neatsižvelgdami į bylos faktinę situaciją, ydingai aiškina [CK](#) 6.872 straipsnį, teigdami, kad šio straipsnio nuostatos įtvirtina galimybę taikyti neigiamas palūkanas ar tarpbankines palūkanas. [CK](#) 6.872 straipsnio nuostatų esmė – vidutinės rinkos palūkanų normos taikymas, kai šalys nėra susitarusios dėl konkretaus palūkanų dydžio.

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl kasacinio teismo dalinėje nutartyje nagrinėtino šalių ginčo ribų

45. [CPK 261 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad dalinis sprendimas gali būti priimamas tuomet, kai byloje yra pareikšti keli reikalavimai ir surinktų įrodymų pakanka, kad teismas priimtų sprendimą vieno ar kelių iš byloje pareikštų reikalavimų ar reikalavimo dalies pagrįstumo klausimu. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad nurodyta teisės norma pagal [CPK 340 straipsnio](#) 5 dalies nuostatas taikytina ir kasaciniam procesui (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 11 d. dalinė nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-261-469/2021).
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymima, kad daliniu sprendimu išsprendžiami reikalavimai turi būti pakankamai savarankiški, kad galėtų būti išsprendžiami atskirai nuo kitų pareikštų reikalavimų, t. y. turi būti atsizvelgiama į visų pareikštų reikalavimų esmę ir jų tarpusavio ryšį. Sprendžiant, ar pareikšti reikalavimai yra pakankamai savarankiški, reikėtų atsizvelgti į tai, ar kiekvienas ieškovo pareikštas reikalavimas galėtų būti nagrinėjamas atskiroje byloje ir toje byloje teismas galėtų priimti galutinį sprendimą. Reikalavimų savarankiškumas priklauso nuo materialinių teisinių santykių, iš kurių šie reikalavimai yra kilę, specifikos. Jei remiantis materialinius teisinius santykius reglamentuojančiomis teisės normomis yra galima priimti sprendimą dėl vieno ar kelių reikalavimų, neišsprendus likusių reikalavimų, reikalavimai yra savarankiški ir gali būti sprendžiami daliniu sprendimu (pirmiau nurodytos kasacinio teismo dalinės nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-261/2021 51 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
47. Nagrinėjamu atveju ieškovo pareikštu ieškiniu kėlė reikalavimus dėl kreditavimo sutarčių modifikavimo, prašydami: 1) nuo jų sudarymo dienos valiutą iš Šveicarijos frankų (CHF) pakeisti į eurus (Eur) paskolos išdavimo dienos kursu, bazinę palūkanų normą pakeisti iš LIBOR CHF į LIBOR Eur visais įmokas (kiekvieną įmoką), kurias ieškovo atliko Šveicarijos frankų valiuta kreditui grąžinti (skolai ir palūkanoms mokėti), perskaičiuoti į Eur kiekvienos tokios įmokos mokėjimo dienos kursu ir 2) pripažinti, kad atsakovas pažeidžia su ieškovo sudarytas kreditavimo sutartis, netinkamai skaičiuodamas įmokas (neskaičiuodama neigiamų palūkanų), ir įpareigoti perskaičiuoti buvusias įmokas bei ateityje skaičiuoti įmokas pagal sutarties sąlygas, t. y. atsizvelgti į neigiamas palūkanas.
48. Ieškovo savarankiško reikalavimo dėl ginčo kreditavimo sutarčių sąlygų pripažinimo nesąžiningomis nesuformulavo. Tačiau Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2021 m. balandžio 14 d. nutartimi civilinės bylos dalį, kuria atmesti ieškovo reikalavimai pripažinti, kad atsakovas pažeidžia su ieškovo sudarytas sutartis, netinkamai skaičiuodamas įmokas (neskaičiuodamas neigiamų palūkanų), taip pat bylos dalį dėl ieškovo ir atsakovo sudarytų ginčo vartojimo sutarčių sąlygų įvertinimo nesąžiningumo aspektu grąžino apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Atsizvelgiant į tai, darytina išvada, kad klausimas dėl sutarčių sąlygų (ne)sąžiningumo yra vienas iš esminių nagrinėjamo ginčo atveju, nes nuo šio klausimo išsprendimo priklauso tai, ar teismas apskritai turės spręsti dėl ieškovo pareikšto reikalavimo modifikuoti kreditavimo sutartis.
49. Pagal Teisingumo Teismo praktiką, jeigu, remdamasis faktinėmis ir teisinėmis aplinkybėmis, kurios nacionaliniam teismui žinomos, šis teismas nustato, jog sutarties sąlyga patenka į Direktyvos 93/13/EEB taikymo sritį, ir konstatuoja, kad ši sąlyga nesąžininga, paprastai jis turi apie tai informuoti bylos šalis ir prašyti jų, laikantis rungimosi principo ir šiuo atžvilgiu nacionalinės teisės procesinėse normose nurodytos formos, pateikti savo poziciją (žr. 2013 m. vasario 21 d. sprendimo byloje *Banif Plus Bank*, C-472/11, 31 punktą).
50. Dėl nurodytų priežasčių, be kita ko, atsizvelgiant į ieškovo ieškinio reikalavimų pobūdį, nagrinėjamos bylos specifiką, taip pat proceso koncentruotumo ir ekonomiskumo principų užtikrinimo svarbą, yra pagrindas taikyti dalinio sprendimo instituto nuostatas kasaciniame teisme.
51. Šia dalyne nutartimi pagal ieškovo ir atsakovo kasacinių skundų argumentus pasisakoma dėl skundžiamo apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalių, kuriomis išspręsti kreditavimo sutarčių sąlygų (ne)sąžiningumo ir neigiamų palūkanų skaičiavimo klausimai, teisėtumo ir pagrįstumo.

Dėl sutarčių sąlygų vertinimo sąžiningumo aspektu

52. Atsakovas kasaciniame skunde nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas, nepagrįstai pripažindamas kreditavimo sutarčių sąlygas dėl paskolų suteikimo Šveicarijos frankais nesąžiningomis: 1) nevertino ir nenustatė, ar šios sąlygos buvo individualiai aptartos su ieškovo, neįvertino, jog ieškovo galėjo daryti įtaką tokių sąlygų turiniui, todėl nesilaikė Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalies ir iki 2014 m. birželio 13 d. galiojusio [CK 6.188 straipsnio](#) 2, 3 ir 4 dalių nuostatų; 2) nepagrįstai vertino ir atsizvelgė į aplinkybes dėl neatskleidimo apie galimą neįmų Šveicarijos franko kilimą ir prognozių modelių nepateikimo, kurias kasacinis teismas jau buvo įvertinęs kaip nesudarancias pagrindo pripažinti ginčo sutarčių sąlygas nesąžiningomis; 3) nesilaikė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartimi suformuotų privalomų išaiškinimų dėl bylos nagrinėjimo dalyko; 4) pažeidė Direktyvos 93/13/EEB 1 straipsnio 2 dalį, nes teismas negalėjo pripažinti nesąžiningomis kreditavimo sutarčių sąlygas, kurioms taikytinos [CK 6.36](#) straipsnio dalies ir [6.881](#) straipsnio 1 dalies nuostatos, nepatenkančios į minėtos direktyvos taikymo sritį. Teisėjų kolegija atsakovo nurodytus kasacinio skundo argumentus pripažįsta teisiskai nepagrįstais.
53. Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad visada yra laikoma, jog dėl sąlygos nebuvo atskirai derėtasi, jeigu ji buvo parengta iš anksto, ir vartotojas dėl to negalėjo padaryti įtakos sąlygos esmei, ypač iš anksto suformuluotos tipinės sutarties atveju. Šią nuostatą į nacionalinę teisę perkelia [CK 6.228⁴](#) straipsnio 4 dalis.
54. Individualiai neaptartomis laikomos vartojimo sutarties sąlygos, kurių parengimui negalėjo daryti įtakos vartotojas, ypač jeigu tos sąlygos nustatytos iš anksto verslininko parengtoje standartinėje sutartyje. Pareiga įrodyti, kad tam tikra vartojimo sutarties sąlyga buvo aptarta individualiai, tenka verslininkui (iki 2014 m. birželio 13 d. galiojusio [CK 6.188 straipsnio](#) 4 dalis, nuo 2014 m. birželio 13 d. galiojusio [CK 6.228⁴](#) straipsnio 4 dalis).
55. Standartinės sutarčių sąlygas reglamentuoja [CK 6.185 straipsnis](#), kurio 1 dalyje nustatyta, kad standartinėmis laikomos sąlygos, kurias bendram nevienkartiniam naudojimui iš anksto parengia viena šalis, nederindama jų su kita šalimi, ir kurios be derybų su kita šalimi taikomos sudaromose sutartyse. Analogiška [CK 6.185 straipsnio](#) 1 daliai taisyklė įtvirtinta Tarptautinio privatinės teisės unifikavimo instituto (UNIDROIT) parengtą ir 1994 m. paskelbtą Tarptautinių komercinių sutarčių principų 2.1.19 straipsnio 2 dalyje.
56. Bendrųjų principų sistemos projekto (angl. *Draft Common Frame of Reference*, DCFR) II.-1:110 straipsnio,

reglamentuojančio individualiai neapartas sąlygas, 1 dalyje įtvirtinta, kad vienos šalies pateikta sąlyga nėra individualiai aptarta, jei kita šalis negalėjo turėti įtakos jos turiniui, visų pirma dėl to, kad ji buvo parengta iš anksto, nesvarbu, ar ji yra standartinių sąlygų dalis. Minėto straipsnio komentare nurodoma, kad sutarties šalis gali daryti įtaką sutarties sąlygai, jei tarp šalių vyksta derybos, kurios suteikia realią galimybę pakeisti sutarties sąlygą. Taigi esminis kriterijus yra tas, ar įvyko tikros ir reikšmingos derybos. Tokios derybos reikalauja ne paprasto pokalbio apie sutarties sąlygą, bet turi suteikti realią galimybę jai daryti įtaką. Be to, pagal DCFR II.-1:110 straipsnio 2 dalį, jei viena šalis pateikia kitai sąlygas, iš kurių ji gali pasirinkti, tokia sutarties sąlyga taip pat nebus laikoma individualiai aptarta vien dėl to, kad ji buvo pasirinkta iš pateikto pasirinkimo. Taigi, sutarties sąlyga nėra pripažįstama individualiai aptarta net ir tuo atveju, kai vartotojas gali pasirinkti vieną iš kelių iš anksto parengtų variantų. Aptariamo straipsnio komentare pažymima, kad tokiu atveju sąlygas pateikianti šalis paprastai nesuteikia kitai šaliai realios galimybės pakeisti sąlygas. Laisvė daryti įtaką sutarties turiniui yra apribojama vienos iš kelių kitos šalies pateiktų sąlygų pasirinkimu.

57. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad vien tai, jog vartotojas pasirašė, kad sutinka su sutarties sąlyga, nereiškia, jog ji buvo individualiai aptarta (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-155-916/2017](#), 26 punktas).
58. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad vertinant sutarties sąlygos sąžiningumą neturi būti apsiribojama vien tipinių (standartinių) sutarčių sąlygų kontrole, įstatyme vartojama sąvoka „individualiai neaparta sutarties sąlyga“ yra platesnė nei sąvoka „standartinė sutarties sąlyga“ ir apima visas sutarčių sąlygas, kurios buvo vienašališkai įtvirtintos, nesant tarp sutarties šalių tinkamų derybų, net jei jos panaudotos tik vienoje sutartyje. Taigi į [CK 6.228⁴](#) straipsnio (iki 2014 m. birželio 13 d. galiojusio [CK 6.188 straipsnio](#)) reguliavimo apimtį patenka standartinės sutartys, standartinės sutarčių sąlygos, taip pat kitos sutarčių sąlygos, jeigu vartotojas neturėjo realių galimybių daryti įtakos jų turiniui ir jos nebuvo individualiai suderėtos. Tam, kad vartojimo sutarties sąlygos būtų laikomos individualiai aptartomis ir joms nebūtų taikoma sąžiningumo kontrolė, turi būti įvykdyti du reikalavimai: 1) verslininkas turi įrodyti, kad vartotojas turėjo galimybę derėtis (derybos faktiškai vyko); 2) verslininkas turi įrodyti, kad derybų metu jis suteikė vartotojui realias ir protingas galimybes keisti sutarties turinį. Jei šalių derybų metu sutarties sąlygų pakeitimai, naudingi vartotojui, nebuvo atlikti, verslininkas turi įrodyti, kad vartotojas pakeitimų atlikti nenorėjo, nors tam buvo sudarytos visos sąlygos, vartotojo reikalavimai buvo nepagrįsti arba vartotojas neturėjo tikslo pasiekti galutinį susitarimą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-222-403/2020](#) 37, 45–46 punktus).
59. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad ieškovai kreditavimo sutartis su atsakove sudarė prisijungimo būdu pagal atsakovo iš anksto parengtas bendrąsias sutarčių sąlygas. Pirmiau nurodyto teisinio reguliavimo ir teismų praktikos išaiškinimų kontekste ši aplinkybė reiškia, kad dėl sutarties sąlygos nebuvo atskirai derėtasi, jeigu verslininkas neįrodo priešingai. Taigi, pareiga įrodyti, kad tarp sutarčių šalių vyko derybos dėl ginčo sąlygų, nagrinėjamos bylos atveju teko atsakovui.
60. Byloje nenustatyta, kad sutarčių sąlygos dėl kredito suteikimo Šveicarijos frankais buvo aptartos individualiai, taip kaip tai apibrėžta aptartame teisiniame reguliavime ir teismų praktikoje, kad tarp šalių vyko realios derybos. Atsakovo argumentas, kad ieškovai galėjo pasirinkti, kad kreditas būtų išduotas kita valiuta, pvz., litais, eurai arba JAV doleriais, taip pat savaime nepagrindžia individualaus sąlygų aptarimo, nes, kaip minėta, vien dėl to, kad vartotojui suteikiama galimybė pasirinkti vieną iš kelių iš anksto parengtų variantų, pasirinkta sutarties sąlyga nėra pripažįstama individualiai aptarta. Atitinkamai tai, kad vartotojai sutartį pasirašė nurodydami, jog sutinka su sutarčių sąlygomis, nepatvirtinta jų kaip vartotojų valios atsakyti apsaugos, kuri jiems užtikrinama pagal Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalį ir iki 2014 m. birželio 13 d. galiojusio [CK 6.188](#) straipsnio 2 dalį.
61. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, grąžindamas bylą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, nurodė, jog turi būti vertinama, ar ginčo sutarčių sąlygos yra išreikštos aiškiai ir suprantamai, ar atsakovas tinkamai atliko jam įstatymo nustatytas pareigas vartotojui perduoti visą informaciją, o vertinant šias aplinkybes atsižvelgtina, be kita ko, į tai, ar atsakovui sutarčių sudarymo metu galėjo būti žinoma apie galimą tokį Šveicarijos frankų valiutos pabrangimą euro atžvilgiu.
62. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys, kad informavimo pareigos tinkamas vykdymas yra glaudžiai susijęs su sutarties sąlygų skaidrumo vertinimu, o šios pareigos pažeidimas gali lemti sutarties sąlygų vertinimą kaip nesąžiningų dėl skaidrumo reikalavimo pažeidimo. Iš Teisingumo Teismo suformuotos jurisprudencijos matyti, kad iki sutarties sudarymo informacija apie sutarties sąlygas ir jos sudarymo pasekmes vartotojui yra ypač svarbi. Būtent remdamasis šia informacija jis nusprendžia, ar nori būti saistomas sąlygų, iš anksto suformuluotų veiklos vykdytojo (ESTT 2013 m. kovo 21 d. sprendimo byloje *RWE Vertrieb*, C-92/11, 44 punktas ir 2016 m. gruodžio 21 d. sprendimo byloje *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, 50 punktas).
63. Pasisakant dėl atsakovo argumentų, susijusių su jo galimybėmis sutarčių sudarymo metu numatyti tokį smarkų Šveicarijos franko pabrangimą, visų pirma pažymėtina, kad šių aplinkybių įrodinėjimo pareiga teko būtent atsakovui, kaip ir pareiga pagrįsti tinkamą pareigos vartotojui perduoti visą informaciją įvykdymą.
64. Priešingai nei teigia atsakovas, apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas šį klausimą, vertino tiek ieškovų, tiek atsakovo pateiktus įrodymus. Teismas analizavo, be kita ko, ir atsakovo kasaciniame skunde akcentuojamą jo paties teismui pateiktą KTU profesorės socialinių mokslų daktarės G. S. išvadą, tačiau nevertino šio dokumento, kaip įrodančio, kad bankas sutarčių sudarymo metu objektyviai negalėjo numatyti tokio Šveicarijos franko pabrangimo ir apie tokias pasekmes informuoti vartotojus. Teismas nustatė, kad kiti bylos įrodymai – 2007 m. Europos ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos leidinys, skirtas Šveicarijos ekonominei padėčiai aptarti, „Nordea“ grupės parengta valiutų kursų apžvalga ir prognozė 2007–2008 m. prognozavo (rekomendavo) ruošis galimam staigiam Šveicarijos franko vertės padidėjimui. Taigi, apeliacinės instancijos teismas, sistemškai įvertinęs įrodymų visumą, padarė pagrįstą išvadą, kad atsakovui turėjo būti žinomos tikėtinos valiutų svyravimo prognozės ir jis informaciją apie tai turėjo pateikti vartotojams (ieškovams).
65. Atkreiptinas dėmesys, kad atsakovas neginčija apeliacinės instancijos teismo nustatytų aplinkybių, jog banko lankstinuke, kuris prieš ginčo sutarčių sudarymą buvo pateiktas vartotojams, nurodyto Šveicarijos franko ir lito valiutų kurso pokyčių nuo 2003 m. iki 2008 m. grafiko duomenys žymiai skiriasi nuo Lietuvos banko to paties laikotarpio duomenų, dėl netinkamo mastelio pateikti neinformatyviai, nevaizdžiai, taip, kad vartotojas negalėjo įvertinti nei prisiimamos rizikos masto, nei galimo jos poveikio finansinio įsipareigojimo vykdymui. Atsakovas taip pat neginčija ir teismo nustatytos aplinkybės, kad, be nurodyto lankstinuko, prieš sudarant ginčo sutartį, bankas nepateikė vartotojams kitos informacijos apie galimas pasekmes dėl kredito užsienio valiuta.
66. Papildomai pažymėtina, kad naujausioje praktikoje ESTT taip pat yra nurodęs, jog Direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 4 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad užsienio valiuta, dėl kurios paskolos gavėjas patiria valiutos keitimo riziką, išreikštos paskolos sutarties sąlygų skaidrumo reikalavimas yra įvykdytas tik tada, kai verslininkas pateikia paskolos gavėjui tikslią ir pakankamą informaciją apie valiutos keitimo riziką, leidžiančią vidutiniam, pakankamai informuotam ir protingai pastabiam bei nuvokiame vartotojui įvertinti tokių sąlygų neigiamą, galimai reikšmingą, ekonominių pasekmių riziką jo finansiniams įsipareigojimams per visą šios sutarties galiojimo laikotarpį. Šiuo klausimu aplinkybė, kad vartotojas teigia visiškai suprantantis potencialią riziką, kylančią dėl minėtos sutarties pasirašymo, savaime neturi reikšmės vertinant, ar verslininkas įvykdė minėtą skaidrumo reikalavimą (žr. ESTT 2021 m. gruodžio 6 d. nutartį byloje *EP ir kt. prieš ERSTE Bank Hungary Zrt*, C-670/20).
67. Išdėstytos aplinkybės suponuoja, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai vertino, jog bankas nepateikė tikslios ir pakankamos informacijos, kuri leistų vidutiniam vartotojui pagal tikslus ir suprantamus kriterijus numatyti ekonominius padarinius, kurių jam atsiranda dėl pasirinkto kredito užsienio valiuta, įvertinti paskolos kainą, įtaką, pasekmes vartotojo įsipareigojimų apimčiai, bankas nepateikė galimų valiutų kursų svyravimų ir rizikos pavyzdžių.
68. Sutiktina su apeliacinės instancijos teismo vertinimu, kad vartotojai iš pateiktos apibendrinto pobūdžio informacijos negalėjo spręsti dėl

pagrindinės sutarties sąlygos jiems tenkančių konkrečių ekonominių padarinių bei bendros kredito kainos, taip pat negalėjo įvertinti, kaip ir kokių mastu priklausomai nuo valiutos kurso svyravimo gali keistis jų mokamos kredito įmokos. Bankas, siekdamas įgyvendinti informavimo pareigą, negali vartotojams pateikti tik apibendrinto pobūdžio teiginio apie valiutų kursų svyravimo riziką, nors tai iš esmės yra savaime žinoma daugeliui žmonių, konkrečiais pavyzdžiais nepaaiškinęs, kokias konkrečias pasekmes (įmokų pasikeitimus) valiutos kurso svyravimas gali sukelti. Siekiant, kad tokios pagrindinės sutarčių sąlygos būtų aiškios ir suprantamos vartotojams, yra būtina pateikti artimiausias valiutos kurso svyravimo prognozes ir paaiškinti, kokį poveikį konkretus prognozuojamas valiutos kurso kitimas turėtų konkrečioms vartotojų mokamoms kredito įmokoms.

69. Apibendrinant išdėstytas aplinkybes, darytina išvada, kad apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartyje pateiktus išaiškinimus, vadovaudamasis civilinio proceso teisės normomis, įvertino šalių pateiktus įrodymus, sutarčių sąlygas, sutarčių sudarymo aplinkybes, informaciją, kuri buvo pateikta ieškovams prieš sutarčių sudarymą, ir atsakovo galimybes žinoti ir pateikti atitinkamus duomenis vartotojams, rėmėsi Teisingumo Teismo nurodytais kriterijais, pagal kuriuos vertintina, ar sąlyga yra aiški ir suprantama, ir padarė pagrįstą išvadą, jog pagrindinės ginčo sutarčių sąlygos vartotojams nebuvo išreikštos pakankamai aiškiai ir suprantamai, todėl negali būti pripažįstamos sąžiningomis.
70. Atsakovo kasacinio skundo argumentas, kad ginčo sutarčių sąlygos nepatenka į Direktyvos 93/13/EEB taikymo sritį, iš esmės grindžiamas ESTT 2020 m. liepos 9 d. sprendimu byloje *NG ir OH prieš SCBanca Transilvania SA*, C-81/19, kuriame pasisakyta dėl direktyvos netaikymo sutarties sąlygoms, atspindinčioms dispozityvias nacionalinės teisės nuostatas.
71. Nurodytame sprendime Teisingumo Teismas atkreipė dėmesį į taisyklę, kad Direktyvos 93/13/EEB 1 straipsnio 2 dalyje nustatyta šios direktyvos taikymo srities išimtis taikoma sutarties sąlygoms, atspindinčioms įstatymų ar kitų teisės aktų privalomas nuostatas (ESTT 2018 m. rugsėjo 20 d. sprendimo byloje *OTP Bank ir OTP Faktoring*, C-51/17, 52 punktą). Ši išimtis turi būti aiškinama siaurai, o norint ją taikyti, turi būti tenkinamos dvi sąlygos: pirmą, sutarties sąlyga turi atspindėti įstatymo ar kito teisės akto nuostatą ir, antra, ši nuostata turi būti privalomojo pobūdžio (ESTT 2020 m. kovo 3 d. sprendimo byloje *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, 30 ir 31 punktai).
72. Teisėjų kolegija pažymi, kad nurodytame sprendime išaiškinimai buvo pateikti sprendžiant dėl kitokio pobūdžio faktinių aplinkybių nei nagrinėjamoje byloje. Minėtoje byloje kilus ginčui dėl refinansavimo sutarties sąlygos „visi mokėjimai pagal sutartį atliekami paskolos valiuta“ sąžiningumo, pasisakyta dėl dispozityvios Rumunijos civilinio kodekso nuostatos „paskolos gavėjas turi grąžinti pasiskolintą sumą ir privalo tai padaryti tik mokėjimo metu galiojančia valiuta“, kuri taikoma paskolos sutartims, jeigu šalys nesusitaria kitaip. ESTT konstatavo, kad Direktyvos 93/13/EEB 1 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, jog sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, tačiau kuri atspindi nuostatą, pagal nacionalinę teisę taikomą susitariančiosioms šalims, jeigu nebuvo susitarta kitaip, nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį.
73. Nėra pagrindo konstatuoti, kad ieškovo nurodoma [CK 6.36 straipsnio](#) 1 dalies nuostata, kad piniginės prievolės turi būti išreikšiamos ir apmokamos valiuta, kuri pagal galiojančius įstatymus yra teisėta atsiskaitymo priemonė Lietuvos Respublikoje, ir (ar) [CK 6.881 straipsnio](#) 1 dalies nuostata, kad kreditavimo sutartini bankas ar kita kredito įstaiga (kreditorius) įsipareigoja suteikti kredito gavėjui sutartyje nustatyto dydžio ir nustatytomis sąlygomis lėšas (kreditą), o kredito gavėjas įsipareigoja gautą sumą grąžinti kreditoriui ir mokėti palūkanas, suponuoją kreditavimo sutarties šalių pareigą susitarti dėl paskolos būtent Sveicarijos frankais. Taigi, nagrinėjamu atveju nenustatyta sąlygų taikyti Direktyvos 93/13/EEB 1 straipsnio 2 dalyje nurodytą šios direktyvos taikymo srities išimtį.

Dėl neigiamų palūkanų kreditavimo sutartyse taikymo

74. Nagrinėjamoje byloje ieškovi taip pat įrodinėjo, kad atsakovas pažeidžia ginčo kreditavimo sutartį neskaiciuodamas neigiamų palūkanų, todėl teismo prašė įpareigoti perskaiciuoti buvusias įmokas ir atitinkamai ateityje skaičiuoti įmokas atsižvelgiant į neigiamas palūkanas.
75. Tiek pirmosios instancijos teismas, tiek apeliacinės instancijos teismas, pirmąjį kartą nagrinėdamas bylą apeliacine tvarka, ieškovų reikalavimą dėl neigiamų palūkanų skaičiavimo atmetė, remdamiesi tuo, kad neigiamų palūkanų taikymas nėra galimas, nes tai prieštarautų kreditavimo sutarties esmei ir jos atlygintinumui.
76. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2021 m. balandžio 14 d. nutartyje atkreipė dėmesį, kad įstatymas nedraudžia šalims susitarti dėl neatlygintino kredito suteikimo ar netgi dėl neigiamų palūkanų taikymo, tačiau toks susitarimas turi būti aiškiai išreikštas šalių sudarytoje sutartyje. Konstatavęs, kad apeliacinės instancijos teismas nevertino kreditavimo sutarčių sąlygų, susijusių su palūkanų ir kredito įmokų apskaičiavimu ir mokėjimu, kasacinis teismas bylos dalį pagal ieškovų reikalavimus dėl atsakovo įpareigojimo perskaiciuoti įmokas, skaičiuojant neigiamas palūkanas, perdavė apeliacinės instancijos teismui iš naujo nagrinėti.
77. Perduodamas bylą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, kasacinis teismas nurodė, kad nagrinėjamu atveju būtina tirti ir įvertinti kreditavimo sutarčių, papildomų susitarimų sąlygas dėl įmokų skaičiavimo tvarkos, galimybes taikyti neigiamas palūkanas aritmetiškai jas sudedant su kredito įmokomis. Aiškinant šias sutarčių sąlygas pagal [CK 6.193](#) straipsnyje įtvirtintas taisykles, būtina atsižvelgti į tai, ar kreditavimo sutarčių sudarymo metu šalys aptarė neigiamų palūkanų situaciją, ar šalys sutarčių sudarymo metu galėjo nustatyti neigiamų palūkanų egzistavimo finansų rinkose galimybę.
78. Skundžiamu sprendimu apeliacinės instancijos teismas, pakartotinai išnaginėjęs bylą ir konstatavęs, kad sutartyse nėra aiškaus susitarimo, jog kredito davėjas moka kredito gavėjams neigiamą kintamosios palūkanų dalies ir maržos sumą, pripažino nepagrįstu ieškovų reikalavimą dėl įpareigojimo perskaiciuoti įmokas ir įpareigoti ateityje įmokas skaičiuoti atsižvelgiant į neigiamas palūkanas.
79. Kasaciniu skundu ieškovi nesutikimą su tokiu apeliacinės instancijos teismo sprendimu iš esmės grindžia tuo, kad teismas nesivadovavo kasacinio teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartyje pateiktais išaiškinimais, pažeidė įrodymų vertinimo taisykles, tinkamai nemotyvavo priimto sprendimo, netinkamai aiškino ginčo sutarčių sąlygas. Teisėjų kolegija šiuos ieškovų kasacinio skundo argumentus pripažįsta teisiskai nepagrįstais.
80. Sutarčių aiškinimo klausimais kasacinio teismo praktika yra gausi, nuosekli ir išplėtotą. [CK 6.193](#) straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad sutartys turi būti aiškinamos sąžiningai. Aiškinant sutartį, pirmiausia nagrinėjami tikrieji sutarties šalių ketinimai ([CK 6.193](#) straipsnio 1 dalis), derinant ši subjektyvų sutarties aiškinimo principą su jos teksto lingvistine analize. Pagal [CK 6.193](#) straipsnio 2 dalį, visos sutarties sąlygos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į sutarties sąlygų tarpusavio ryšį, sutarties esmę, tikslą, jos sudarymo aplinkybes, šalių derybas dėl sutarties sudarymo, šalių elgesį po sutarties sudarymo ir kitas reikšmingas aplinkybes. Kartu sutarties sąlygos turi būti aiškinamos taip, kad aiškinimo rezultatas nereikštų nesąžiningumo vienos iš šalių atžvilgiu, būtina vadovautis ir [CK 1.5](#) straipsnyje įtvirtintais bendraisiais teisės principais. Taikant įstatymo įtvirtintą ir teismų praktikoje pripažintą sutarčių aiškinimo taisyklę, turi būti kiek įmanoma tiksliau išsiaiškinta šalių valia, išreikšta joms sudarant sutartį ir prisiimant iš tokių sutarčių kylančius įsipareigojimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 2 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-223-1075/2020](#), 45 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
81. Kilus sutarties šalių ginčui, teisme gali nepavykti nustatyti tikrųjų šalių ketinimų, ypač jei sandorio šalys laikosi priešingų pozicijų, skirtingai interpretuoja sudarant sutartį buvusią jų valią ar ją iškreipia, nesutaria dėl sutarties tikslų ar turinio. Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad tais atvejais, kai šalys skirtingai aiškina savo ketinimus pagal sutartį ir kai neįmanoma jų nustatyti taikant subjektyvų (šalių tikrųjų ketinimų) sutarties aiškinimo būdą, prioritetą teiktinas pažodiniame sutarties teksto aiškinimui (lingvistiniam aiškinimui), kaip objektyviausiai atspindinčiam

tikrąją šalių valią dėl prisiimtų įsipareigojimų turinio. Subjektyvusis sutarties aiškinimo metodas ir teksto lingvistinis aiškinimas sudaro darnią sutarčių aiškinimo metodų sistemą, kuria remiantis nustatomas šalių valios turinys (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 16 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-100-823/2020](#) 29 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).

82. Kasacinio teismo praktikoje taip pat pažymėta, kad sutartį būtina aiškinti kaip vientisą dokumentą, o ne vertinti atskiras jos sąlygas. Sisteminio sutarties aiškinimo principas reikalauja bet kurią sutarties sąlygą aiškinti atsižvelgiant į visą sutarties kontekstą. Sutarties sąlygų aiškinimas pagrįstas tikėjimu, kad šalys siekia išreikšti savo valią nuosekliai, ir turėtų būti preziumuojama, kad terminija yra nuosekli, iš esmės tas pats terminas, pavartotas skirtingose tos pačios sutarties dalyse, neturėtų būti suprantamas skirtingai. Dėl to sutartis turi būti aiškinama sistemškai, nepaliekant neapartito nė vieno reikšmingo sutarties punkto, be to, negali būti neapartita ir neįvertinta nė viena sutarties dalis, priedas ar kita sudedamoji dalis. Šiuo atveju galioja prezumpcija, kad kiekvienas žodis, frazė turi tam tikrą prasmę ir reikšmę, nes šalys be reikalo jų paprastai nevartoja (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 30 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. e3K-3-200-823/2021](#) 29 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
83. Nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas vertino ir analizavo kreditavimo sutarčių sąlygas, kuriose nurodytos metinės palūkanų normos, mokėjimo grafiko sąvokos, apibrėžtas sutarties dalykas, nustatyti banko įsipareigojimai, kredito gavėjo pareigos, nurodytas bazinės bei kintamosios palūkanų normos nustatymas, jų skaičiavimas, įsipareigojimų nevykdymo palūkanų, procesinių palūkanų skaičiavimas (sutarčių bendrosios dalies 1.17, 1.24.3, 2, 4.1, 5.2, 8 punktai). Įvertinęs sutarčių nuostatas, teismas padarė pagrįstą išvadą, kad nė viena sutarties nuostata neįtvirtina banko pareigos mokėti ieškovams neigiamą palūkanų dalį. Sutiktina su teismo vertinimu, kad šios išvados nepaneigia ieškovo argumentas, jog sutartyse įtvirtinta sąvoka „mokėjimo grafikas“ rodo, jog turi būti taikomas aritmetinis grąžinamų sumų metodas, sudedant grąžintiną kredito dalį su priskaičiuota palūkanų suma, net jei tai yra neigiamas skaičius. Teismas pagrįstai nurodė, kad sutarčių sąlygos turi būti aiškinamos ne izoliuotai, o sistemškai kartu. Taigi, priešingai nei teigia ieškovo, teismas išsamiai ir motyvuotai pagrįdė padarytas išvadas.
84. Be kita ko, apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas, ar šalys sutarčių, papildomų susitarimų sudarymo metu galėjo nustatyti neigiamų palūkanų egzistavimo finansų rinkose galimybę, vertino tiek ieškovo nurodytus argumentus dėl neigiamų palūkanų, kaip istoriškai žinomo reiškinio, tiek atsakovo pateiktą mokslininkės doc. dr. D. T. išvadą. Įvertinęs abiejų šalių nurodytus argumentus ir pateiktus įrodymus, teismas padarė išvadą, kad neigiamų palūkanų atsiradimo teorinė galimybė sutarčių sudarymo metu galėjo būti numatyta, tačiau vertino kaip neįrodytą tokios galimybės realumą ir tikėtumą, tam, kad būtų galima konstatuoti sutarties šalis turėjus valią susitarti dėl tokių reiškinų pasekmių. Atitinkamai teismas laikė, kad neįmanoma nustatyti tikrosios šalių valios šiuo aspektu, nes sutarčių sudarymo metu praktikoje neegzistavo neigiamų palūkanų reiškinys.
85. [CPK 185 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyta, kad teismas įvertina byloje esančius įrodymus pagal vidinį savo įsitikinimą, pagrįstą visapusišku ir objektyviu aplinkybių, kurios buvo įrodinėjamos proceso metu, išnagrinėjimu, vadovaudamasis įstatymais. Reikalavimas vertinti įrodymus, vadovaujantis vidiniu įsitikinimu, yra teismo nepriklausomumo principo išraiška, nes nurodymai teismui, kaip vertinti vieną ar kitą įrodymą, neleistini. Dėl to atvejai, kai šalies nurodytos aplinkybės, argumentai nepripažįstami įrodymais, savaime neleidžia daryti išvados, kad bylos nagrinėjimo metu teisme buvo padaryta [CPK 176, 185 straipsnių](#) pažeidimų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-131-701/2022](#), 48 punktas).
86. Teisėjų kolegijos vertinimu, apeliacinės instancijos teismas tinkamai ir išsamiai įvertino byloje šalių pateiktus įrodymus, objektyviai išnagrinėjo ginčui aktualias faktines aplinkybes, susijusias su šalių galimybėmis nustatyti neigiamų palūkanų egzistavimo finansų rinkose tikėtumą, taip pat, nepažeisdamas sutarčių aiškinimo taisyklių, įvertino ginčo sutarčių nuostatas, nagrinėjant neigiamų palūkanų skaičiavimo aspektą. Vien tai, kad ieškovo nesutinka su teismo atliktu įrodymų vertinimu ir išvadomis, nesudaro pagrindo konstatuoti įrodymų vertinimą, teismo sprendimo motyvavimą reglamentuojančių proceso teisės normų pažeidimą.
87. Atsižvelgdama į tai, kas nurodyta pirmiau, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad sutartyse nėra aiškaus susitarimo, jog tuo atveju, kai maržos ir kintamųjų palūkanų suma yra neigiamas skaičius, šia dalimi yra mažinamos kredito gavėjų mokamos kredito įmokos, t. y. kredito davėjas moka kredito gavėjams neigiamą kintamosios palūkanų dalies ir maržos sumą.

Dėl kreipimosi į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo atsakovo nurodytais klausimais

88. Atsakovas kasaciniame skunde prašo kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, siekiant išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalies nuostatų prasme yra laikoma, kad dėl kreditavimo sutarties sąlygos dėl kredito suteikimo užsienio valiuta nebuvo atskirai derėtasi, kai kreditavimo sutartyje yra nurodytas valiuta, kuriomis gali būti suteikiamas kreditas, sąrašas, o šiame sąraše yra atskirai pažymėtas vartotojo pasirinkimas imti kreditą užsienio valiuta, ir vartotojo patvirtinimas, kad vartotojas buvo informuotas apie galimą riziką dėl valiutos kursų svyravimų. Atitinkamai analogiškus klausimus atsakovas kelia ir situacijoms, kai kreditavimo sutartis dėl kredito ūminio užsienio valiuta yra sudaryta vartotojo iniciatyva šiam vartotojui refinansuojant ankstesnį kreditą kita nei užsienio valiuta kredito valiuta ir kai vartotojo iniciatyva buvo sudarytas kreditavimo sutarties pakeitimas pakeičiant kredito valiutą į užsienio valiutą.
89. Pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 267 straipsnio 1 dalį, Teisingumo Teismas priima prejudicinius sprendimus dėl Sutarčių aiškinimo ir Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų aktų galiojimo išaiškinimo. Tokiam klausimui iškilus nagrinėjant bylą valstybės narės teisme, kurio sprendimas pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiamas teismine tvarka, tas teismas kreipiasi į Teisingumo Teismą (SESV 267 straipsnio 3 dalis).
90. Teisingumo
- Teismo praktikoje išaiškinta, kad galutinės instancijos teismo pareiga kreiptis į Teisingumo Teismą pagal SESV 267 straipsnio 3 dalį nėra absoliuti, taikomos jos išimtys. Viena jų – kai Teisingumo Teismas savo praktikoje jau yra išaiškinęs iš esmės identišką (angl. *materially identical*) klausimą panašioje byloje (ESTT 1963 m. kovo 27 d. sprendimas sujungtose bylose *da Costa*, 28, 29 ir 30/62). Pareigos ribojimo poveikį gali turėti ir atitinkamu teisės klausimu nusistovėjusi Teisingumo Teismo praktika, neatsižvelgiant į procedūras, pagal kurias ji buvo įtvirtinta, net jei nagrinėjami klausimai ir nėra visiškai tapatūs (ESTT 1982 m. spalio 6 d. sprendimas byloje *CILFIT*, C-283/81, 14 punktas). Pažymėtina, kad nacionalinis teismas nėra saistomas bylos šalių iniciatyvos ir prašymo pateikimo ir sprendimą kreiptis dėl prejudicinio sprendimo priima savo nuožiūra (pirmiau nurodytas ESTT sprendimas byloje *CILFIT*, 9 punktas).
91. Kasacinio teismo praktikoje taip pat išaiškinta, kad tuo atveju, kai kasaciniam teismui nekyla klausimų dėl taikomų Europos Sąjungos teisės normų aiškinimo ir galiojimo, jis neturi pareigos kreiptis prejudicinio sprendimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-17-701/2018](#), 58–59 punktai).

92. Teisėjų kolegija pažymi, kad dėl esminių atsakovo kasaciniame skunde suformuluotų prejudicinių klausimų aspektų, remiantis, be kita ko, Teisingumo Teismo išaiškinimais, jau pasisakyta šios nutarties 53–66 punktuose. Teisingumo Teismas yra išdėstęs poziciją dėl aplinkybių, kai yra formalus vartotojo patvirtinimas apie žinomą galimą riziką, kylančią dėl sutarties pasirašymo, ir išaiškines, kad toks patvirtinimas savaime neturi reikšmės vertinant, ar verslininkas įvykdė skaidrumo reikalavimą (žr. šios nutarties 66 punktą). Dėl atsakovo nurodomos aplinkybės, kad vartotojas turėjo galimybę pasirinkti kredito valiutą, pasisakyta, sistemiskai remiantis, tiek nacionalinės teisės normomis, tiek DCFR, Direktyvos 93/13/EEB nuostatomis, teismų praktikos išaiškinimais dėl individualiai aptartų sąlygų, šalių derybų, pažymint, jog galimybės pasirinkti iš kelių iš anksto parengtų variantų suteikimas nevertintinas kaip individualus sutarties sąlygų aptarimas (žr. šios nutarties 53–58, 60 punktus).
93. Nagrinėjamu atveju nėra pagrindo daryti išvadą, kad kyla teisės aiškinimo problemų dėl vartojimo sutarčių sąlygų sąžiningumo vertinimo, tais atvejais, kai vartotojas turi galimybę rinktis kredito valiutą ir patvirtina suprantantis riziką – atitinkamos sutarties sąlygą. Kaip minėta, šiais aspektais yra pasisakyta kasacinio teismo praktikoje, kurioje, be kita, remiamasi ir aktualiais Teisingumo Teismo išaiškinimais. Atsakovo išskirtos aplinkybės dėl kreditavimo sutarties užsienio valiuta sudarymo refinansuojant ankstesnį kreditą, taip pat dėl kreditavimo sutarties pakeitimo pakeičiant kredito valiutą į užsienio valiutą vartotojo iniciatyva nesudaro pagrindo jų vertinti kaip naujų aptariamų teismų praktikos kontekste.
94. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad nėra poreikio kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo atsakovo nurodytais aspektais, susijusiais su vartojimo sutarčių sąlygų sąžiningumo vertinimu, todėl prašymas dėl tokio kreipimosi atmestinas.

Dėl bylos procesinės baigties

95. Apibendrinama šioje nutartyje nurodytus motyvus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas iš esmės tinkamai taikė materialiosios ir proceso teisės normas: 1) pripažindamas ginčo kreditavimo sutarčių sąlygas nesąžiningomis ir 2) atmesdamas ieškovų reikalavimą dėl pripažinimo, jog atsakovas pažeidžia ginčo sutartį, neskaiciuodamas neigiamų palūkanų ir įpareigojimo perskaiciuoti įmokas. Todėl apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalys, kuriomis ginčo sutarčių sąlygos pripažintos nesąžiningomis ir ieškinių reikalavimas dėl neigiamų palūkanų skaičiavimo pripažintas nepagrįstu, paliktinos galioti ([CPK 346 straipsnis](#), 359 straipsnio 1 dalies 1 punktas, 3 dalis).
96. Teisingumo
- Teismo praktikoje nurodoma, kad Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalis, siejama su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinama taip, kad nacionalinis teismas, pripažinęs pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudarytos sutarties sąlygą nesąžiningą, pagal nacionalines procesines normas ir įvykus rungimosi principu grindžiamam ginčui privalo informuoti vartotoją apie teises pasekmes, kurių gali kilti panaikinus tokią sutartį, nepriklausomai nuo to, ar vartotojui atstovauja profesionalus atstovas. Tokia informacija ypač svarbi tuo atveju, kai nesąžiningos sąlygos netaikymas gali lemti visos sutarties pripažinimą negaliojančia, nes vartotojui gali būti pateikti reikalavimai taikyti restituciją (ESTT 2021 m. balandžio 29 d. sprendimas byloje *I. W., R. W. prieš Bank BPH S.A.*, C-19/20, 98, 99 punktai).
97. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija atkreipia ieškovų (vartotojų) dėmesį į keletą su šiuo klausimu susijusių aspektų.
98. *Remiantis Teisingumo Teismo praktika, pagal Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalį nacionaliniai teismai privalo pripažinti nesąžiningą sąlygą netaikytina, o likusi sutarties dalis ir toliau yra šalims privaloma, jei ji gali išlikti be nesąžiningų sąlygų (žr., pvz., ESTT 2012 m. birželio 14 d. sprendimo byloje *Banco España de Crédito*, C-618/10, 64 punktą; 2019 m. kovo 14 d. sprendimo byloje *Dunai prieš ERSTE Bank Hungary Zrt*, C-118/17, 50 punktą). Priešingu atveju, t. y. jei sutarties tolesnis vykdymas be joje esančių nesąžiningų sąlygų yra neįmanomas, negaliojančia pripažįstama visa sutartis ir taikoma restitucija (žr. ESTT 2019 m. spalio 3 d. sprendimo byloje *Dziubak prieš Raiffeisen Bank International AG*, C-260/18, 43 punktą).*
99. Teisingumo
- Teismas taip pat yra pabrėžęs, kad jei nesąžiningą sąlygą nacionalinis teismas pripažįsta negaliojančia, Direktyvos 93/13/EEB 6 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad pagal ją draudžiama nacionaliniam teismui papildyti šią sutartį, pakeičiant tos sąlygos turinį (ESTT 2019 m. kovo 26 d. sprendimo sujungtose bylose *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, 53 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
100. Teisingumo

Teismas yra pripažinęs minėtos taisyklės išimtį – nacionalinio teismo galimybę pakeisti nesąžiningą sąlygą dispozityviaja vidaus teisės nuostata arba atitinkamų šalių bendru sutarimu taikoma nuostata (žr. ESTT 2014 m. balandžio 30 d. sprendimo byloje *K?slér ir K?slerné R?bai*, C-26/13, 80 punktą; 2019 m. kovo 26 d. sprendimo sujungtose bylose *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, 56 ir 59 punktus; 2019 m. spalio 3 d. sprendimo byloje *Dziubak prieš Raiffeisen Bank International AG*, C-260/18, 58 punktą). Vis dėlto ši išimtis taikoma tik tais atvejais, kai dėl nesąžiningos sąlygos pripažinimo negaliojančia teismas būtų priverstas panaikinti visą sutartį ir dėl to vartotojui galėtų atsirasti tokių pasekmių, dėl kurių jis nukentėtų (žr., pvz., ESTT 2018 m. rugpjūčio 7 d. sprendimo byloje *Banco Santander ir Escobedo Cortés*, C-96/16 ir C-94/17, 74 punktą; 2018 m. rugsėjo 20 d. sprendimo byloje *OTP Bank ir OTP Faktoring*, C-51/17, 61 punktą; 2019 m. kovo 26 d. sprendimo sujungtose bylose *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, 64 punktą).

101. Kai nacionalinis teismas mano, kad nagrinėjama paskolos sutartis pagal sutarčių teisę nebegali toliau galioti panaikinus atitinkamas nesąžiningas sąlygas ir nėra jokios dispozityviosios nacionalinės teisės nuostatos ar nuostatos, taikytinos sutarties šalių susitarimo atveju, kurias būtų galima taikyti vietoj šių sąlygų, laikytina, kad jeigu vartotojas neišreiškė pageidavimo išlaikyti nesąžiningas sąlygas ir kai dėl sutarties panaikinimo jam kiltų ypač žalingų pasekmių, siekiant užtikrinti aukštą vartotojo apsaugos lygį pagal Direktyvą 93/13/EEB ir norint atkurti realią sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą, nacionalinis teismas turi, atsižvelgdamas į savo vidaus teisę, imtis visų priemonių, kad apsaugotų vartotoją nuo ypač žalingų pasekmių, kurias galėtų lemti nagrinėjamos paskolos sutarties panaikinimas, be kita ko, dėl komercinės veiklos subjekto reikalavimo nedelsiant grąžinti vartotojui suteiktą paskolą (ESTT 2020 m. lapkričio 30 d. sprendimo byloje *Banca B. SA prieš A. A. A.*, C-269/19, 41 punktas). Vis dėlto svarbu pažymėti, kad teismo įgaliojimai negali viršyti to, kas griežtai būtina sutarties šalių pusiausvyrai atkurti ir vartotojo apsaugai nuo ypač žalingų galimo pagrindinėje byloje nagrinėjamos paskolos sutarties panaikinimo pasekmių užtikrinti (ESTT 2020 m. lapkričio 30 d. sprendimo byloje *Banca B. SA prieš A. A. A.*, C-269/19, 44 punktas).

102. Atsižvelgiant į pirmiau nurodytą Teisingumo Teismo praktiką, pripažinus ginčo kreditavimo sutarčių sąlygas nesąžiningomis, byla toliau sprendinama toliau nurodyta seka.
103. Pirmia, teismas turėtų atsakyti į klausimą, ar likusi sutarties dalis ir toliau yra šalis privaloma – t. y. ar ji gali išlikti be nesąžiningų sąlygų. Remiantis [CK 6.228⁴](#) straipsnio („Vartojimo sutarčių nesąžiningos sąlygos“) 8 dalimi, kai teismas sutarties sąlygą (sąlygas) pripažįsta nesąžininga (nesąžiningomis), ši sąlyga (šios sąlygos) negalioja nuo sutarties sudarymo, o likusios sutarties sąlygos šalis lieka privalomos, jeigu toliau vykdyti sutartį galima panaikinus nesąžiningas sąlygas.
104. Antra, jei sutarties tolesnis vykdymas be joje esančių nesąžiningų sąlygų yra neįmanomas, negaliojanti turėtų būti pripažįstama visa sutartis ir taikoma restitucija. Restitucijos klausimas sprendžiamas remiantis šiomis teisės normomis: 1) [CK 1.80 straipsnio](#) 1–3 dalimis: „1. Imperatyvioms įstatymo normoms prieštaraujantis sandoris yra niekinis ir negalioja. 2. Kai sandoris negalioja, viena jo šalis privalo grąžinti kitai sandorio šaliai visa, ką yra gavusi pagal sandorį (restitucija), o kai negalima grąžinti to, ką yra gavusi, natūra, – atlyginti to vertę pinigais, jeigu įstatymai nenumato kitokių sandorio negaliojimo pasekmių. 3. Restitucijos taisyklės nustato šio kodekso šeštosios knygos normos“; 2) [CK 6.145 straipsniu](#): „1. Restitucija taikoma tada, kai asmuo privalo grąžinti kitam asmeniui turtą, kurį jis gavo neteisėtai arba per klaidą, arba dėl to, kad sandoris, pagal kurį jis gavo turtą, pripažintas negaliojančiu *ab initio* arba dėl to, kad prievolės negalima įvykdyti dėl nenugalimos jėgos. 2. Išimtiniais atvejais teismas gali pakeisti restitucijos būdą arba apskritai jos netaikyti, jeigu dėl jos taikymo vienos iš šalių padėtis nepagrįstai ir nesąžiningai pablogėtų, o kitos atitinkamai pagerėtų“; 3) [CPK 353 straipsnio](#) 2 dalimi: „2. Teismas turi teisę peržengti kasacinio skundo ribas, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai. <...>“
105. Tai reiškia, kad teismas, pripažinęs ginčo sutarčių sąlygas nesąžiningomis ir įvertinęs, kad panaikinus nesąžiningas sąlygas toliau vykdyti sutarčių negalima, iš esmės galėtų spręsti dėl kasacinio skundo ribų peržengimo ([CPK 353](#) straipsnio 2 dalis) pripažindamas sutartis negaliojančiomis ir taikydamas tokio pripažinimo teises pasekmes (restituciją).
106. Trečia, teismui nusprendus, kad dėl visos sutarties panaikinimo ir restitucijos taikymo vartotojui galėtų atsirasti tokių pasekmių, dėl kurių jis nukentėtų, nesąžiningomis pripažintos sąlygos galėtų būti pakeistos dispozityviaja vidaus teisės nuostata (jei tokia nuostata vidaus teisėje egzistuotų) arba atitinkamu šalių bendru sutarimu taikoma nuostata (jei toks susitarimas būtų pasiektas).
107. Ketvirta, jei būtų konstatuota, kad dispozityviosios nacionalinės teisės nuostatos ar nuostatos, taikytinos sutarties šalių susitarimo atveju, kurias būtų galima taikyti vietoj nesąžiningomis pripažintų sutarties sąlygų, nėra, ir jeigu vartotojas neišreikštų pageidavimo išlaikyti nesąžiningomis pripažintas sutarties sąlygas, teismas turėtų, atsižvelgdamas į nacionalinę teisę, imtis visų priemonių, kad apsaugotų vartotoją nuo ypač žalingų pasekmių, kurias galėtų lemti nagrinėjamos kreditavimo sutarties panaikinimas, be kita ko, dėl komercinės veiklos subjekto reikalavimo nedelsiant grąžinti vartotojui suteiktą paskolą. Kita vertus, šios priemonės negalėtų būti nukreiptos tik į vienos iš ginčo šalių (pvz., vartotojų) interesų užtikrinimą, nes teismo įgaliojimai negali viršyti to, kas griežtai būtina sutarties šalių pusiausvyrai atkurti ir vartotojo apsaugai nuo ypač žalingų galimo byloje nagrinėjamos kreditavimo sutarties panaikinimo pasekmių užtikrinti. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmiau nurodytų priemonių taikymo klausimas galėtų būti sprendžiamas vadovaujantis, be kita ko, šiomis nacionalinės teisės normomis:
- 107.1. [CK 6.228⁴](#) straipsnio 8 dalimi: „8. Kai teismas sutarties sąlygą (sąlygas) pripažįsta nesąžininga (nesąžiningomis), ši sąlyga (šios sąlygos) negalioja nuo sutarties sudarymo, o likusios sutarties sąlygos šalis lieka privalomos, jeigu toliau vykdyti sutartį galima panaikinus nesąžiningas sąlygas.“
- 107.2. [CK 1.80](#) straipsnio 1–3 dalimis: „1. Imperatyvioms įstatymo normoms prieštaraujantis sandoris yra niekinis ir negalioja. 2. Kai sandoris negalioja, viena jo šalis privalo grąžinti kitai sandorio šaliai visa, ką yra gavusi pagal sandorį (restitucija), o kai negalima grąžinti to, ką yra gavusi, natūra, – atlyginti to vertę pinigais, jeigu įstatymai nenumato kitokių sandorio negaliojimo pasekmių. 3. Restitucijos taisyklės nustato šio kodekso šeštosios knygos normos.“
- 107.3. [CK 6.145](#) straipsniu: „1. Restitucija taikoma tada, kai asmuo privalo grąžinti kitam asmeniui turtą, kurį jis gavo neteisėtai arba per klaidą, arba dėl to, kad sandoris, pagal kurį jis gavo turtą, pripažintas negaliojančiu *ab initio* arba dėl to, kad prievolės negalima įvykdyti dėl nenugalimos jėgos. 2. Išimtiniais atvejais teismas gali pakeisti restitucijos būdą arba apskritai jos netaikyti, jeigu dėl jos taikymo vienos iš šalių padėtis nepagrįstai ir nesąžiningai pablogėtų, o kitos atitinkamai pagerėtų.“
- 107.4. [CK 6.237](#) straipsnio 1, 2 ir 5 dalimis: „1. Asmuo, kuris be teisinio pagrindo savo veiksmais ar kitoku būdu tyčia ar dėl neatsargumo įgijo tai, ko jis negalėjo ir neturėjo gauti, privalo visa tai grąžinti asmeniui, kurio sąskaita tai buvo įgyta, išskyrus šio kodekso nustatytas išimtis. 2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyta pareiga atsiranda, jeigu pagrindas, kuriuo įgytas turtas, išnyksta paskiau, išskyrus šio kodekso 6.241 straipsnyje numatytus atvejus. <...> 5. Šio skyriaus taisyklės taikomos ir tais atvejais, kai prievolės įvykdymas nesusijęs su daikto perdavimu, o tik su tam tikrų paslaugų suteikimu arba kai reikalavimas susijęs su daikto išreikalavimu iš svetimo neteisėto valdymo, su įvykdymo pagal negaliojantį sandorį grąžinimu, žalos atlyginimu ar prievolės šalių tarpusavio atsiskaitymais arba paslaugų teikimu.“
- 107.5. [CPK 284](#) straipsnio 1 dalimi: „1. Teismas turi teisę dalyvaujančių byloje asmenų prašymu ar savo iniciatyva, atsižvelgdamas į turtinę abiejų šalių padėtį ar kitas aplinkybes, sprendimo įvykdymą atidėti ar išdėstyti, taip pat pakeisti sprendimo vykdymo tvarką. <...>“
- 107.6. [CPK 353](#) straipsnio 2 dalimi: „2. Teismas turi teisę peržengti kasacinio skundo ribas, kai to reikalauja viešasis interesas ir neperžengus skundo ribų būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai. <...>“
108. Be to, sprendžiant dėl šios nutarties 107 punkte nurodytų priemonių, teismui, be kita ko, tektų spręsti, kokią įtaką vartojimo sutarties sąlygų pripažinimo nesąžiningomis pasekmių, nurodytų šio s nutarties 98–101 punktuose, taikymui turi nagrinėjamoje byloje ieškovų (vartotojų) pareikštas reikalavimas modifikuoti ginčo sutartis, konkrečiai:
- 108.1. Ar tais atvejais, kai vartotojas išreiškia valią išsaugoti sutartį pakeičiant nesąžiningą jos sąlygą, teismas, pripažinęs, kad sutartis negali toliau galioti po nesąžininga pripažintos sąlygos panaikinimo, gali spręsti nesąžiningos sąlygos pakeitimo klausimą, prieš tai nespėdamas dėl visos sutarties panaikinimo galimybes.
- 108.2. Ar atsakymas į ankstesnį klausimą priklauso nuo to, ar nacionalinis teismas turi galimybę pakeisti nesąžiningą sąlygą dispozityviaja vidaus teisės nuostata arba atitinkamu šalių bendru sutarimu taikoma nuostata (t. y. kai vidaus teisėje egzistuoja atitinkama dispozityvioji nuostata arba kai šalys pasiekia ir teismui pateikia bendrą sutarimą dėl taikomos nuostatos).

109. Nuo atsakymo į pirmiau nurodytus klausimus nagrinėjamoje byloje priklausytų apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo, kuriuo buvo tenkintas ieškovo reikalavimas dėl sutarties modifikavimo, teisėtumo ir pagrįstumo vertinimas.
110. Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija sprendžia esant pagrindą atnaujinti bylos dalies dėl skundžiamo apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalies, kuria išspręstas ieškovo reikalavimas, susijęs su ginčo kreditavimo sutarčių modifikavimu, nagrinėjimą. Taip pat ginčo šalims pasiūlytina pateikti rašytinius paaiškinimus šiais klausimais: 1) ar, šalių manymu, egzistuoja dispozityviosios nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis remiantis turėtų būti sprendžiamas šalių ginčas dėl nesąžiningomis pripažintų sutarčių sąlygų modifikavimo; 2) ar šalys yra pasiekusios susitarimą (ar pasirengusios siekti tokio susitarimo) dėl ginčui taikytinos nacionalinės teisės nuostatos, kuria remdamasis teismas galėtų spręsti dėl nesąžiningomis pripažintų sutarčių sąlygų modifikavimo; 3) jei atsakymai į pirmiau nurodytus klausimus būtų neigiami – ar ieškovai (vartotojai) pageidauja išlaikyti nesąžiningomis pripažintas sutarčių sąlygas (nutarties 107 punktą); 4) dėl nutarties 108 punkte nurodytų klausimų.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

111. Pagal [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalį šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies.
112. Dėl skundžiamo apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalies, kuria išspręstas ginčo kreditavimo sutarčių modifikavimo klausimas, pasisakytina kita nutartimi. Atsižvelgiant į tai, kad šia daline kasacinio teismo nutartimi išspręsta tik dėl dalies kasacinių skundų argumentų, t. y. dėl ginčo kreditavimo sutarčių sąlygų pripažinimo nesąžiningomis ir neigiamų palūkanų skaičiavimo, teisėjų kolegijos vertinimu, tikslinga bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimo šia nutartimi nespresti, paliekant šio klausimo sprendimą išnagrinėjus visą civilinę bylą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 256 straipsniu, 261 straipsnio 1 dalimi, 340 straipsnio 5 dalimi, 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimo dalis, kuriomis ginčo kreditavimo sutarčių sąlygos pripažintos nesąžiningomis ir atmestas ieškovo ieškinio reikalavimas pripažinti, kad atsakovas pažeidžia ginčo sutartį, neskaiciuodamas neigiamų palūkanų, ir įpareigoti atsakovą perskaiciuoti buvusias įmokas ir ateityje skaičiuoti įmokas atsižvelgiant į neigiamas palūkanas, palikti nepakeistas.

Atnaujinti civilinės bylos dėl skundžiamos apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalies, kuria išspręstas ginčo kreditavimo sutarčių sąlygų pakeitimo klausimas, nagrinėjimą ir nustatyti šią teismo posėdžio rašytinio proceso tvarką datą – 2022 m. spalio 12 d. 9 val.

Pasiūlyti byloje dalyvaujantiems asmenims iki 2022 m. rugsėjo 30 d. pateikti savo poziciją dėl šios nutarties 110 punkte nurodytų klausimų. Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Goda Ambrasaitė-Balynienė

Gediminas Sagatys

Antanas Simniškis